

İsa'nın (a.s) Vefatı ve Semaya Yükseltilmesi

Hüseyin ÇELİK*

Öz

Bu makale, İsa'nın (a.s.) vefatı ve semaya yükseltilmesi konusunu ele almaktadır. Bu konuda müfessirler iki görüşe ayrılmışlardır. İlk dönem müfessirleri ve son dönem müfessirlerinden çoğunluğu İsa'nın (a.s.) ruh ve bedeniyle diri olarak semaya yükseltildiğini kabul ederlerken son dönem müfessirlerinden bazıları onun vefat ettirildiği ve ruhen semaya yükseltildiğini iddia etmektedirler. Her iki görüş sahipleri de aynı ayetleri delil olarak getirmektedirler. İsa'nın (a.s.) öldüğü ve kıyametten önce tekrar yeryüzüne inmeyeceği görüşü ilk kez 18 yüzyılda, Hindistan'da Mirza Gulam Ahmed tarafından ortaya atılmıştır. İsa'nın (a.s.) nüzulünü kabul edenlere göre İsa (a.s.) ruh ve bedeniyle beraber, diri olarak semaya yükseltilmiştir. Kıyametten önce de yeryüzüne inecektir. Biz bu çalışmamızda İsa'nın (a.s.) nüzulü meselesini "Teveffâ" ve "Ref" kavramları bağlamında değerlendireceğiz. Çünkü "Teveffâ" kelimesine "ölüm", "ref" kelimesine de "manevi yükselme" anlamı vermek İsa(as)'ın nüzulünü inkâra götürürken, "teveffâ" kelimesine "ruhen ve ceseden teslim alma", "ref" kelimesine de "madden yükselme" anlamı vermek ise İsa'nın (a.s.) nüzulünü kabule götürmektedir. Bu çalışmada konu ile ilgili ayetler incelenerek gerekli değerlendirmeler yapılmaktadır. Gerekli araştırmalar sonucunda İsa'nın (a.s.) ruh ve bedenle, diri olarak semaya yükseltildiği görüşü daha isabetli ve tutarlı bir görüş olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: İsa, Sema, Vefat, Yükseltilme, Ruh.

The Death of Jesus (Pbuh) and His Ascension to the Heaven

Abstract

This article deals with the death of Jesus (pbuh) and his ascension to the heaven. In this regard, the exegetes' opinions are divided into two parts. While most of the early period exegetes and the last period exegetes admit that Jesus (pbuh) was raised alive to the heaven with his soul and body, some of the last period exegetes claim that he passed away and then was spiritually raised to the heaven. Both viewers provide the same Qur'anic verses as evidence. The idea that Jesus (pbuh) died and that he be resent to earth again before the resurrection day was first put forward by Mirza Gulam Ahmed in India in the 18th century. According to those who accept the descent of Jesus (pbuh), Jesus (pbuh) was raised alive to the heaven with his soul and body. And he will come down to the earth before the resurrection day. In this study, we will examine the issue of the descent of Jesus (pbuh) within the context of the terms "tavaffâ" and "raf". Because, taking the word "tavaffâ" to mean "death" and the word "raf" to mean "spiritual ascension" leads to the denial of the descent of Jesus (pbuh), whereas taking the former to mean "spiritual and corporal receiving (deliverance kelimesi sanki daha uygun gibi ama yazarın secimine birakiyorum)" and the latter to mean "corporal ascension" leads to the acceptance of the descent of descent of Jesus (pbuh). In this study, the related verses are

* Prof. Dr., Adıyaman Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, Tefsir Anabilim Dalı.
hcelik@adiyaman.edu.tr.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0400-7336>.

Bu makale "iThenticate" intihal tarama programında taranmış ve intihal içermediği tespit edilmiştir.

Gönderim Tarihi: 10 Ekim 2019. Kabul Tarihi: 23 Ekim 2019. Yayın Tarihi: 31 Ekim 2019. Araştırma Makalesi.

DOI Numarası: 10.31121/tader.627043.

ATIF: Çelik, Hüseyin. "İsa'nın (a.s) Vefatı ve Semaya Yükseltilmesi". Tefsir Araştırmaları Dergisi (TADER) 3 / 2 (Ekim 2019): 443-481.

examined with an objective view and necessary evaluations are made. As this study will hopefully demonstrate, it can be said that İsa (Jesus) is raised to the heaven alive with spirit and body is more accurate and consistent.

Keywords: Jesus, Heaven, Death, Ascension, Spirit.

Giriş

Âdem (a.s.) ile başlayan peygamberler silsilesi Muhammed (sas) ile sonlandırılmış ve bütün peygamberlere gönderilen, ortak adı “İslam” olan din de kemâl bir şekilde son bulmuştu. Hira mağarasında, Alak sûresinin ilk ayetindeki “oku” emri ile başlayan vahiy süreci, Mâide suresinin beşinci ayetindeki: “Bugün dininizi kemale erdirdim” ifadesi ile gelişimini tamamlamıştı. Bundan sonra bir daha kıyamete kadar yeni bir peygamber ve yeni bir din gelemeyecekti. Bu son din, ilahi irade tarafından korunmaya alınacak ve kıyamete kadar devam edecekti.

Hz. Peygamberin vefatının akabinde sapmalar başlamıştı. Eski cahiliye alışkanlıklarından tam olarak kurtulamayan veya yeni Müslüman olmuş ama İslam’ın ilkelerini tam olarak içselleştirememiş kimseler, kısa sürede yanlışlar yapmaya başlamışlardı. Bilerek veya bilmeyerek hatalar işliyor, Kur’ân ve Sünnet çizgisinden sapmalar yaşıyorlardı. Siyasi çekişmelerin artması ile bu sapmalar daha da belirginleşmiş ve dinî siyasi mezhepler teşekkül etmeye başlamıştı. Belli düşünceler çevresinde toplanan gruplar kendi görüş ve düşüncelerini dinle temellendirmeye çalışıyorlardı. Kur’ân ve Sünnetin belirlediği çizgide hareket etmek yerine önce hareket tarzlarını belirliyor sonra da bunları Kur’ân ve Sünnet ile temellendirmeye çalışıyorlardı. Çoğu zaman siyasi düşünce ve beklentiler, dini düşüncenin önüne geçiyor ve toplumlar buna göre şekilleniyordu. Farklı din ve örflerden milletlerin İslam dinini seçmesi ile bazı problemleri de beraberinde getiriyordu. Önceki inanç ve örflerinden tam olarak kurtulamayan kişi ve toplumlar, kendileri ile birlikte bu inanç ve düşüncelerini İslam toplumuna taşıyorlardı.

18. yüzyılda Hindistan’ın İngilizler tarafından işgal edilmesi ile birlikte İslam dünyasında yeni bir tartışma başlamıştı. Eldeki mevcut hadislerin ilk üç asırda yazılmadığı ve bundan dolayı hadislerin çoğunun kaybolduğu veya değiştirildiğini savunan düşünce yapısı, sadece Kur’ân ile yetinilmesini savunuyordu. Kendilerine “Kur’âniyyûn” denilen bu düşünce yapısındaki kimseler “*Kur’ân bize yeter*” diyerek hadisleri inkâr ediyor veya delil olarak kabul etmiyorlardı. İngilizlerin Hindistan’ı işgalinden sonra, Avusturya asıllı, İngiliz vatandaşı müsteşrik Dr. Aloys Sprenger Hindistan’a gelmiş, Delhi’de kurulan İslami İlimler Fakültesi’nin başına geçmişti. Sprenger eldeki hadislerin büyük kısmının uydurma olduğunu iddia ederek sadece Kur’ân ile yetinilmesi gerektiğini iddia ediyordu. Daha sonra Beyrut misyonerler cemiyeti başkanı rahip P.H. Lammens (ö. 1937), Hollandalı müsteşrik C.Snouck Hurgronje (ö. 1936) ve Ignaz Goldziher (ö. 1921) de aynı çizgide devam etmişlerdir.

“Kur’ân bize yeter” denilerek hadisler inkâr edildikten sonra, aynı yerde, aynı zamanda ve aynı kişiler tarafından; “Kur’ân Tarihseldir, Kur’ân’ın Hükümleri Tarihseldir” düşüncesi dillendirilmeye başlamıştı. Bu söylem, “Kur’ân Bize Yeter” düşüncesinin devamıydı. Aynı projenin ikinci ayağıydı. Önce “Kur’ân bize yeter” diyerek ümmetin elinden hadisler alındıktan sonra ikinci cephe açılıyordu. Kur’ân’ın hükümlerinin evrensel olmayıp tarihsel olduğunu savunan bu görüş sahiplerine göre; Kur’ân’ın hükümleri içinde bulunduğumuz zamanda uygulanabilir türden hükümler değildi. Allah, hükümleri 1400 yıl önceki toplumun şartlarına göre indirmiş ve o zamanda uygulanmıştır. Kur’ân’da var olan hükümler oğünkü toplumun şartlarına göre nazil olmuş ve o zaman içerisinde kalmıştır. Fakat bağlayıcılık ve geçerlilik noktasında bugün aynı şeyi söylemek mümkün değildir. O hükümler yeniden yorumlanmalı ve çağa uygun hale getirilmelidir.

Günümüzdeki tartışılan konulara bu iki pencereden baktığımızda meselenin daha iyi anlaşılacağı görüşündeyiz. Tartıştığımız konular ya akli esas alan ve her şeyi akılla izah etmeye çalışan Mutezile kaynaklıdır ya da Hindistan’da ortaya çıkmış İngiliz kökenlidir. Bugün kader inancını, şefaati, mucizeyi, hadislerin bağlayıcılığını veya Kur’ân’ın tarihselliğini tartışan kimse neyi tartıştığını ve kimin değirmenine su taşıdığının farkına vararak tartışmalıdır. Birileri tarafından bize dayatılan ve dini tahrif etmekten başka bir şeye yaramayan bu fikirleri savunmaktan vazgeçmelidir.

Hz. İsa’nın (a.s.) vefatı ve refi meselesini de bu açıdan incelemeye çalıştık. İsa’nın (a.s.) nü-zulü tartışması ilk olarak 19. Yüzyılda Hindistan’da Kâdiyânîler tarafından başlatılmıştır. Bunu başlatan kişi ise Kâdiyânîlik mezhebinin kurucusu Mirzâ Gulam Ahmed Kâdiyânî’dir. 1839 yılında Hindistan’da Pencap Eyaletinin Gurdâspûr bölgesinde küçük bir kasaba olan Kâdiyân’da dünyaya gelen Gulam Ahmed küçük yaştan itibaren Kur’ân-ı Kerim, Arapça ve Farsça dersleri almaya başlar. 1868 yılından itibaren inziva hayatı yaşamaya başlar. Bu sıralar kendisine “vahiy”ler gelmeye başladığını söyler. Hindu ve Hristiyanlara karşı elli ciltlik kitap yazacağını söyler. Daha sonra bunu 5. Ciltte noktalar. Bu eserlerinde vahyin kesilmediğini, Hz. Peygambere verilen zahiri ve batınî bilgilerin ona uyan kimselere de verilebileceğini iddia eder. 1891 yılında aldığı vahiy ve ilhamlarla Mer-yem oğlu İsa’nın da semaya yükseltilmeyip, diğer peygamberler gibi öldüğünü ve Allah’ın kendisini Müslümanların beklediği Mesih ve Mehdi olarak gönderdiğini söyledi. 1891 yılında kaleme aldığı *Feth-i İslam*, *Tavzîh-i Merâm* ve *İzâle-i Evhâm* adlı eserlerinde sürekli bu fikirleri işler. Ona göre; Hz. İsa çarmıhta ölmemiştir. Öldü sanılarak mezara konulan İsa belli bir süre sonra kendine geldikten sonra Melhem-i İsa denilen bir ilaçla yaralarını tedavi etmiştir. İyileştikten sonra İncil’i yaymak ve özellikle de kayıp “on İsrail koyunu”nu aramak için Keşmir’e seyahat etmiş. Burada 120 yaşında vefat ederek Srinagar’a defnedilmiştir. Ahir zamanda gelmesi beklenen kişi *Mesih İsa b. Meryem* değil,

yaratılış bakımında ona benzeyen ve Muhammed ümmetinden olacak birisidir. Müslümanların bekledikleri Mesih ile Mehdi aynı kişi olup o da Mirzâ Gulâm Ahmed Kâdiyânî'dir. Gulam Ahmed hem Hz. İsa hem de Hz. Muhammed'in ruhunu taşıdığı için barışçıdır. Cihadını kılıçla değil tebliğle yaparak İslam'ı yayacaktır.¹

Daha sonra Cemaleddin Afgani (1838-1897), Muhammed Abduh (185-1905), Reşid Rıza (1865-1935) ve Mahmut Şeltût (1893-1963) gibi kişiler de İsa'nın (a.s.) öldüğünü ve bir daha dünyaya gelmeyeceği görüşünü benimsemişlerdir. Tahtavî ve Zehra da bu görüşü desteklemişlerdir.² Kâdiyânî liderleri Sünniliğin merkezi olan Ezher şeyhlerinden Afgani'ye bu konuda sorular sormuş ve onların verdikleri cevaplar ile kendi görüşlerini desteklemiştir.³

Bu düşüncenin Mısır'a girmesi Cemaleddin Afganî tarafından sağlanmıştır. Mısır'a gelmeden önce Hindistan'da bulunan Afganî, kendisiyle beraber bu düşüncüyü de Mısır'a taşımıştır. Bu düşüncenin ilk savunucularından olan Muhammed Hamidullah ve Fazlurrahman gibi kimseler de aynı bölgede yaşamış kimselerdir.⁴ Türkiye'ye gelmesi ise 1915-1934 yılları itibariyle Ömer Rıza Doğrul (1893-1952) aracılığıyla olmuştur.⁵ 1980 li yıllardan sonra da akademik çevrelerde konuşulur olmuştur.

Biz bu çalışmamızda İsa'nın (a.s.) nüzulü meselesini "Teveffâ" ve "Ref" kavramları bağlamında değerlendireceğiz. Çünkü "Teveffâ" kelimesine "ölüm", "ref" kelimesine de "manevi yükselme" anlamı vermek İsa(as)'ın nüzulünü inkâra götürürken, "teveffâ" kelimesine "ruben ve ceseden teslim alma", "ref" kelimesine de "madden yükselme" anlamı vermek ise İsa(as)'ın nüzulünü kabule götürmektedir.⁶ Bu iki kavramı doğru anlamak meseleyi de doğru anlamamızı sağlayacaktır. İsa (a.s.) vefat ettirilip sonradan ruhen mi yükselmiştir yoksa vefat ettirilmeden ruh ve bedeni ile mi yükseltilmiştir? Bu konuyu ilgili ayetler çerçevesinde değerlendireceğiz.

1. "Teveffâ" Kelimesinin Manası ve İsa'nın (a.s.) Vefat Ettirilmesi

İsa'nın (a.s.) nüzulü konusunda tartışmalara sebep olan en önemli hususlardan biri; İsa'nın (a.s.) vefatını haber veren ayetlerdir. İsa'nın (a.s.) vefat edip etmediği konusunda müfessirler genel olarak iki görüşe ayrılmışlardır. İsa'nın (a.s.) vefat ettiği görüşünü savunanlara göre, Âli İmran suresi

¹ Ethem Ruhi Fıçlalı, "Kâdiyânîlik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV yayınları, 2001), 34: 137-138.

² Süleyman Aydın, "Kur'an Lüğati İlmî Açısından Hz. İsa (as)'ın Ref'i ve Nüzûlü", *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (2015): 62.

³ Aydın, *Kur'an Lüğati İlmî Açısından Hz. İsa (as)'ın Ref'i ve Nüzûlü*, 62.

⁴ Aydın, *Kur'an Lüğati İlmî Açısından Hz. İsa (as)'ın Ref'i ve Nüzûlü*, 64.

⁵ Ömer Rıza Doğrul, *Tanrı Buyruğu*, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kâğıtçılık Ticaret Limited Şirketi, 3. Baskı, 2:122; Aydın, *Kur'an Lüğati İlmî Açısından Hz. İsa (as)'ın Ref'i ve Nüzûlü*, 64.

⁶ Aydın, *Kur'an Lüğati İlmî Açısından Hz. İsa (as)'ın Ref'i ve Nüzûlü*, 71.

55. ayette ifade edilen “*mütefeffike*” kelimesi “seni öldüreceğim” şeklindedir. Mâide suresi 117 ayetteki “*beni vefat ettirdiğinde*” şeklindeki ifade de bunun böyle olduğunu desteklemektedir. İsa'nın (a.s.) vefat etmediğini söyleyenlere göre ise “*teveffâ*” kelimesinin anlamı “*bir şeyi tam olarak almak*” anlamında olup İsa'nın (a.s.) ruh ve bedenen semaya yükseltildiğine delalet etmektedir. Yani Allah (cc), İsa (as)'ı Yahudilerin elinden kurtararak ruh ve bedeni ile birlikte semaya yükseltmiş, kıyametten önce tekrar yeryüzüne indirecek ve belli bir süre kaldıktan sonra onu tekrar vefat ettirecektir.

Konu ile ilgili Âl-i İmran sûresi 55. ve Mâide sûresi 117. Ayetlerde şöyle buyrulmaktadır:

إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ خُذْ هَذَا الصَّلَافَ وَارْتَفِعْ إِلَيَّ

“O zaman Allah şöyle dedi: Ey İsa, şüphesiz ki seni öldürecek olan (onlar değil) benim, seni kendime yükseltip kaldıracak (da benim)”

فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

“Aralarında bulunduğum müddetçe onlar hakkında şahittim, beni aralarından aldığında onları Sen gözlüyordun. Sen her şeye şahitsin.”

İlgili ayetlerin tefsirine geçmeden önce “*teveffâ*” kelimesinin anlamını açıklamaya çalışalım:

1. 1. “Teveffâ” Kelimesinin Manası

تَوَفَّى kelimesinin aslı وفي “*vefâ*”dır. وفي “*vefâ*” kelimesi ise; “*ihanet etmek, aldatmak, biri ile olan anlaşmasına aykırı davranmak ve vefasızlık yapmak*” anlamına gelen غدر “*gadera*” fiilinin zıddıdır.⁷ Kur’ân’da müştaklarıyla birlikte 64 ayette 66 kez geçen bu kelime; tam, bütün, eksiksiz olmak, sözünü tutmak, yeminini yerine getirmek, tam olarak vermek anlamlarına gelir.⁸ Bir kişi, bir şeyi eksiksiz ve tam olarak tarttığında اوفى الكيل “*evfa'l-keyle*” denir.⁹ Ahdini eksiksiz yerine getiren ve ona sadık kalan kimse için وفى بعهدده “*vefa biabdibi*” denir.¹⁰ Bir kimse birine olan hakkını tam ve eksiksiz olarak verdiğinde وفى

⁷ Cemaleddin Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, 15 Cilt (Kum, Neşr-ü Edebi'l-Havza, 1405 b.),15: 398; Mecidüddin Muhammed b. Yakup el-Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsu'l-Mubît* (Beyrut: Darü'l-Ma'rife, 2005), 1411.

⁸ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, 15: 398; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsu'l-Mubît*, 1411.

⁹ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, X5: 398; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsu'l-Mubît*, 1411.

¹⁰ Ebu'l-Kasım Huseyn b. Muhammed er-Rağıp el-İsfahânî, *el-Müfredât, fî Garîbi'l-Kur'ân* (Kahire: Matbaatu Mustafa el-Bâbî el-Halbî, 1961), 529.

فلانا حقه "evfâ fulânen hakkabu" denir.¹¹ Araplardan bir kimse başka birinde olan malının tamamını aldığı zaman; توفيت مالي من فلان der. Yani قبضته "onu kabzettim, tamamen aldım" demektir.¹²

Tevaffa kelimesi; bir şeyin tamamını tam ve noksansız olarak almak, yapmak¹³ ve Allah'ın birinin canını alması anlamlarına gelebilmektedir.¹⁴ Ölüm anında insanın nefsi bedeninden tam olarak alındığından ölüm için de kullanılmıştır.¹⁵ Secde 10-11 ve Zümer 42 de ölüm için kullanılmamış, ancak ölüm anında alınan şey için kullanılmıştır.¹⁶ Tevaffa kelimesine "ölüm" manası vermek kelime için verilmiş asıl mananın dışına çıkmak olur.¹⁷

Teveffâ kelimesi Bakara sûresi 40. ayette "ahde vefa", İsra sûresi 35. ayette "ölçü ve tartıyı tam yapmak", Âl-i İmran sûresi 55. ayette "kabzederek almak", Âl-i İmran sûresi 193. ayette "gerçek ölüm" ve Zümer sûresi 42. ayette ise "uyutmak"¹⁸ anlamında kullanılmıştır.

1.2. İsa'nın (a.s) Vefat Ettirilmesi

Kur'ân-ı Kerim'de türevleriyle birlikte 66 yerde geçen "vefâ" kelimesi iki yerde İsa (a.s.) hakkında kullanılmıştır. Bu iki ayet, İsa'nın (a.s.) nüzülü konusunda en temel unsurlardan biri haline gelmiştir. Konunun doğru anlaşılmasında en temel unsurlardan biri oldukları için bu iki ayeti ayrı ayrı inceleyerek buradaki "vefâ" kelimelerinden kastedilen anlamın ne olduğunu tespit çalışacağız. Bu konuyla ilgili Âl-i İmran sûresi 55. ayet şu şekildedir:

إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ إِنِّي فَاعِيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ

"O zaman Allah şöyle de (miş) di: Ey İsa, şüphesiz ki seni öldürecek olan (onlar değil) benim, seni kendime yükseltip kaldıracak (de benim)"

Bu ayetteki *teveffâ* kelimesi "almak ve kabzetmek" anlamında kullanılmıştır. Buna göre ayetin anlamı; "Ben seni yerden ruh ve bedenle tastamam alacağım ve ölmeden semaya yükselteceğim" demektir. Bu konuda tevatür olarak hadisler de gelmiştir. İsa (a.s.) nüzul edecek, Deccâl'i öldürecek,

¹¹ Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsu'l-Muhît*, 1411.

¹² Ebu Abdullah Muhammed b.Ahmed el-Kurtûbî, *el-Cami' li-Abkâmi'l-Kur'an*, thk. Ebû İshak İbrahim İtfîs, 22 Cilt (Beyrut: Darü'l-Fıkr, 1987), 4: 100.

¹³ Nasuruddin Ebu Saîd Abdullah b. Ömer b. Muhammed eş-Şirâzî el-Beydavî, *Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl*, 2 Cilt (Beyrut: Dar-ü Sâder, 2001), 1:293; Muhammed b. Muhammed el-Ammâdî Ebu's-Suûd, *İrşâdül-Akli's-Selîm ilâ Mezâya'l-Kur'ân'l-Kerîm*, 9 Cilt (Beyrut: Darü İhyâü't-Türâsi'l- Arabiyye, 1990), 3: 101.S

¹⁴ Ragıb, *Müfredât*, 529.

¹⁵ Muhammed Hüseyin et-Tabâtabâî, *el-Mizân fî Tefsîri'l-Kur'an*, thk. Eş-Şeyh Âyâd Bakır Sekmân, 23 Cilt (Beyrut: Dar-ü İhyâü't-Türâsi'l-Arabiyyi, 2006), 4: 180.

¹⁶ Tabatabâî, *el-Mizân*, 4:181.

¹⁷ Muhammed Aydın, "Hz. İsa'nın Vefatı, Ref'i ve Nüzülü Bağlamında M. Zahid Kevseri'nin İlgili Kur'an Ayetlerine Yaklaşımı", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16 (2007): 10.

¹⁸ Ez-Zümer 39/42.

sonra da ölecektir.¹⁹ Nisa suresinde de ifade edildiği gibi, İsa (a.s.) diri olarak semaya yükseltilmiştir. *Müteveffike*'den maksat ise kıyametten önce olacak olan bir ölümdür. İsa (a.s.) Deccâl zamanında dünyaya indirilecek, Deccâl'ı öldürüldükten sonra da Allah'a yükseltilecektir.²⁰ İsa (a.s.) semada ve diridir. Zamanın sonunda inecek, domuzu öldürecek, haçı kıracak, Deccâl'ı öldürecek, adaleti hâkim kılacak, Muhammed ümmetine destek olacak (onunla Muhammed ümmeti galip gelecek), hac ve umre yapacak, yeryüzünde 24 sene kalacak ve sonra Allah onu öldürecektir.²¹ Kurtubi ise buradaki vefattan maksadın "*Vefat-ı nevmi*" olduğunu söyler.²²

Bu ayet aynı zamanda, Nisa suresi 157-159 ayetlerde de ifade edildiği gibi Yahudilerin "*onu öldürdük*" iddialarına bir reddiyedir. Yahudiler İsa (as)ı öldürdüklerini iddia ettiler. Hristiyanlarda onun Yahudiler tarafından idam edilip mezara konulduktan sonra semaya yükseltildiğine inanıyorlardı. Ayet onun öldürülme ve asılma iddialarını yalanlamaktadır.²³

Teveffâ kelimesinin geçtiği diğer ayet ise Maide suresi 116-117. ayetlerdir. Bu ayetlerde de İsa'nın (a.s.) vefat ettirildiğinden şu şekilde bahsedilmektedir:

وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ءَأَنْتَ قُلْتُ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ الْهَيْبَةَ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقِّ إِنْ كُنْتُ قَائِلُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعَلَّمَ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكُنْتُمْ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

"Allah, kıyamet günü şöyle diyecek: "Ey Meryem oğlu İsa! Sen mi insanlara, Allah'ı bırakarak beni ve anamı iki ilâh edinin, dedin?" İsa da şöyle diyecek: "Seni bütün eksikliklerden uzak tutarım. Hakkım olmayan bir şeyi söylemem, benim için söz konusu olamaz. Eğer ben onu söylemiş olsaydım, elbette sen bunu bilirdin. Sen benim içimde olanı bilirsin, ama ben sende olanı bilemem. Şüphesiz ki yalnızca sen gaybları hakkıyla bilensin. Ben onlara sadece 'Rabbim ve Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin' diye bana emrettiğini söyledim. Aralarında bulunduğum müddetçe onlar hakkında şahittim, beni aralarından aldığında onları Sen gözlüyordun. Sen her şeye şahitsin."

¹⁹ Ebu Cafer Muhammed b. Ceîr et-Taberî, *Câmiu'l-Beyân fî Te'vîli'l-Kurân*, 13 Cilt (Beyrut: Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2005), 5:451; Muhammed b. Ali b. Muhammed eş-Şevkânî, *Fethü'l-Kadîr el-Câmiu beyne Fenniyyi'r-Rivayeti ve'd-Dirayeti min İlmü't-Tejâsîr*, 1 Cilt (Beyrut: Darü'l-Ma'rife, 2007), 221; Aydın, "Hz. İsa'nın Vefatı, Ref'i ve Nüzülü Bağlamında M. Zahid Kevserî'nin İlgili Kur'an Ayetlerine Yaklaşımı", 6.

²⁰ Mukâtil b. Süleyman b. Süleyman, *Teşîru Mukâtil, Teşîru Mukâtil b. Süleyman b. Süleyman*, 5 Cilt (Beyrut: 2002), 1: 279; Şevkânî, *Fethü'l-Kadîr*, 307; Muhammed b. Yusuf el-Endülüsî Ebu Hayyan, *el-Babru'l-Mubîr*, thk. Adil Ahmed Abdulmevcûd, 9 Cilt (Beyrut: Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1993), 2: 497.

²¹ Şevkânî, *Fethü'l-Kadîr*, 307; Ebû Hayyan, *el-Babru'l-Mubîr*, 2:497.

²² Kurtûbî, *el-Cami' li-Abkâmi'l-Kur'an*, 4: 100.

²³ Tabatabâi, *el-Mizân*, 4: 181.

Âl-i İmran 55. ayette “*seni vefat ettireceğim*” şeklinde zikredilirken Mâide suresi 117. ayette ise bu vefatın gerçekleştirilmiş olduğundan haber verilmektedir. İlk ayette İsa'nın (a.s.) kendisini öldürmek isteyen Yahudilerin ellerinden kurtarılarak Allah'a yükseltilmesinden bahsedilmektedir. İkinci ayette ise İsa'nın (a.s.) Yahudiler arasından alındıktan sonra onların doğru yoldan sapmalarından ve onların bu durumuna dikkat çekilmektedir.

Bu ayeti kerimelerden anlaşıldığına göre teslis inancı İsa (as)'dan sonra ortaya çıkmıştır. O kavmi arasından ayrıldıktan sonra sapma başlamış ve bu durum İsa (a.s.) ile annesinin ilah kabul edilmesine kadar devam etmiştir. Her şeyi bilen Allah (cc), İsa'ya (a.s.) hitaben: “*Ey Meryem oğlu İsa! Sen mi insanlara, Allah'ı bırakarak beni ve anamı iki ilâh edinin, dedin?*” buyurarak işin aslının ortaya çıkmasını sağlamaktadır. İsa'nın (a.s.) böyle bir isteğinin olmadığını ve onun kavmi arasında iken böyle bir talebinin olmadığını belirtmektedir.

Müfessirlerin cumhuruna göre İsa'nın (a.s.) bu sözü kıyamet günü söyleyecek²⁴ olmasına rağmen vahiy yolu ile insanlara bildirilerek bu hataya düşmemeleri, düşenlerin de kendilerini kurtarmaları amaçlanmıştır. Eğer İsa (as), insanların arasında iken böyle bir söz söylemiş olsa idi bu doğru yoldan sapan ve dalâlete düşen kimseler için bir ayet bir hüccet olurdu.²⁵ İsa (a.s.) onları tevhitte uzaklaştıracak şeyler söylemediği gibi; “*Ben onlara sadece 'Rabbim ve Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin*” ayetinde de ifade edildiği gibi Allah'ı birlemelerini, tevhid inancına sahip olmalarını emretmişti.²⁶ Kendisi onların arasında iken yaptıklarına, söz ve fiillerine şahitlik yapmış²⁷, Allah'ı da kendisinin bu yaptıklarına ve kavminin de kendisine karşı yaptıklarına ve sözlerine şahit tutmuştu.²⁸

“*Beni aralarından aldığında onları sen gözlüyordun. Sen her şeye şahitsin*” Ben onlar arasında iken, onlar üzerinde muhafızdın.²⁹ Benim O'ndan başkasına kulluk etmemelerini, sadece O'na kulluk etmelerini söylediğime, onların bu yanlışlarına mani olmaya çalıştığıma, bu şekilde bir itikata sahip olmamaları gerektiğini söylediğime şahittin.³⁰ “*Onun için onların aralarından ayrıldıktan sonra, onların söylediklerinden dolayı beni mesul tutma.*” Sözü ile de kendisinin gücü dâhilinde olmayan şeylerden dolayı mesul tutulmamasını istemişti.

---

²⁴ Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 342.

²⁵ Ebu Mansur Muhammed b. Muhammed el-Mâturîdî, *Te'vîlât-ü Ehbî's-Sünneh*, thk. Dr. Mecdî Basellûm, 10 Cilt (Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2005), 3: 652.

²⁶ Mukâtil, *Tefsîr-u Mukâtil b. Süleyman b. Süleyman*, 1: 519; Mâturîdî, *Te'vîlât*, 3: 653.

²⁷ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, 19/137; Ebu'l-Fidâ İsmâil İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azîm*, 4 Cilt (Kahire: Mektebetü Darü't-Türâs, Tarihsiz), 4: 427.

²⁸ Mâturîdî, *Te'vîlât*, 3: 654.

²⁹ Mâturîdî, *Te'vîlât*, 3: 653.

³⁰ Beydavî, *Envârü't-Tenzîl*, 1: 293.

Bu ayetlerde geçen “teveffâ” kelimesinin ne anlama geldiği hakkında müfessirler şu görüşleri zikretmişlerdir.

- **Vefat manasıdır.** “*Tevaffa*”yı öldürmek anlamında anlayan müfessirler de *إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ* “*Seni öldürecek olan da ve kendime yükseltecek olan da benim*” ayetindeki “*vâv*” harfine yüklenen görevden dolayı iki farklı görüşe ayrılmışlardır. Bazıları buradaki “*vâv*”ın tertip ifade ettiğini söylerlerken diğ-
erleri ise tertip ifade etmediğini söylemişlerdir. Eğer “*vav*” tertip ifade edecek olursa, İsa'nın (a.s.) önce vefat ettirilmesi daha sonra ise ref edilmesi gerekmektedir. Eğer tertip ifade etmeyecek olursa, takdim ve tehir olabilir. Yani Allah, İsa (as)’ı önce kendi katına yükseltip daha sonra onu vefat ettirebilir.

Aradaki “*vav*”ın tertip ifade etmediğini söyleyen müfessirlere göre ayette bir takdim ve tehir vardır. Ref önce teveffî sonra olacaktır. Onlar İsa (as)’ı öldürmeye kast ettiklerinde Allah onu ref eyledi ve kıyametten önce tekrar yeryüzüne inecek ve orada ölecektir.³¹ “*Vav*” harfinin tertip ifade ettiğini söyleyenlere göre ise; Allah önce öldürecek sonra da yükseltecektir. Fakat bunun zamanı ve şekli belli değildir. Bunu belirlemek için başka delillere ihtiyaç vardır. Razî, bu delillerin de Hz. Peygamberden gelen hadisler olduğunu zikrederek; İsa'nın (a.s.) diri olduğunu, ineceğini ve Deccâl’i öldüreceği söyler.³²

Maide suresi 117 ayetteki: “*Beni vefat ettirdiğinde sen muhafızdın*”dan maksat; “Ecel bana yetişip ve öldüğümde sen muhafızdın.” demektir.³³

Maturîdî de bir şeyde takdim ve tehir olmasının, hükümde de aynı şekilde olacağı anlamına gelmediğini ve bunun örneklerinin çok fazla olduğunu ifade eder. Yani ayette Allah’ın İsa (as)’ı önce vefat ettireceğini daha sonra ise kendisine yükselteceğinden bahsetmesi bu işin aynen bu şekilde olmasını zorunlu kılmaz. Ayetin lafzında her ne kadar ref etmek vefattan sonra zikredilmiş olsa da hüküm olarak da böyle olacağı anlamına gelmez. O’nun refinin vefatından sonra olacağı anlamına gelmez. Bu durum onun önce ref edileceğine ve daha sonra da vefat ettirileceğine engel değildir. Âl-i İmran sûresin 43. ayetteki “*Ey Meryem! Rabbine ibadet et; secdeye kapan, ruku edenlerle beraber rükû et*”

³¹ Mükâtil, *Tefsîr-u Mukâtil b. Süleyman b. Süleyman*, 1: 279; Maturîdî, *Te’vîlât*, 2: 382; Muhammed b. Ömer er-Razi, *Mefâtîhu’l-Gayb*, 32 Cilt (Beyrut: Darü’l-Fıkr, 2005): 8: 63; İbn Kesîr, *Tefsîri’l-Kur’ânü’l-Azîm*, 4: 69; Kurtûbî, *el-Cami’ li-Abkâmi’l-Kur’ân*, 4: 99; Şevkânî, *Fethu’l-Kadîr*, 2; Ebu Ali el-Fadl el-Hasan bin el-Fadl et-Tabersî, *Mecmau’l-Beyân fi Tefsîri’l-Kur’ân*, 10 Cilt (Beyrut: Darü’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1997), 2: 237; Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 10 Cilt (İstanbul: Eser Kitabevi, Tarihsiz), 2:1113; Ahmed Mustafa el-Merağî, *Tefsîri’l-Merâğî*, 30 Cilt (Beyrut: Daru İhyâu’t-Turâs, Tarihsiz), 3: 169.

³² Razî, *Mefâtîhu’l-Gayb*, 8: 63

³³ Mukâtil, *Tefsîr-u Mukâtil b. Süleyman*, 1: 519; Muhammed Tahir İbn Aşûr, *et-Tabrîr ve’t-Tevvîr*, 30 Cilt (Tunus: ed-Daru’t-Tûnisîyyetü, 1984), 5: 274.

emrinde de buna benzer bir durum vardır. Secde rükûdan sonra olmasına rağmen bu ayette rükûdan önce zikredilmiştir. Bu şekilde zikredilmiş olması secdenin rükûdan önce olacağı anlamına gelmez.³⁴

- **Bir şeyi tam olarak almak demektir.** Âl-i İmran 55. ayette “uyku ve ölüm olmaksızın seni ruh ve beden olarak kabzedeceğim, senin ömrünü tamamlayacağım, onlar seni öldüremeyecekler. Onların seni öldürmelerine izin vermeyeceğim. Seni öldürmeksizin yeryüzünden ruh ve bedenle semaya yükselterek kabzedeceğim. Senin için takdir edilen ecele kadar seni yaşatacağım ve meleklerle yakın olacaksın. Seni ben öldüreceğim” demektir.³⁵ Mâide suresi 117. ayetindeki “*teveffeyteni*” den maksat ise; “Beni kendi katına kabz ettiğinde, onların arasından alıp semaya yükselttiğinde” demektir.³⁶ Araplardan bir kimse başka birinde olan malının tamamını aldığı zaman; توفيت مالى من فلان der. Yani قبضته “onu kabzettim, tamamen aldım” demektir.³⁷ Bu kullanım şekli de “*teveffâ*” kelimesinin anlamının bu şekilde olduğunu desteklemektedir. Buna göre ayetin manasını; “*Seni kabzedeceğim senin şahsını yeryüzünden kabzedeceğim.*” şeklinde anlamak gerekir.³⁸

Bazılarının aklına onun ruhen yükseltildiği gelebilir. Ama ayet bunun öyle olmadığını, hem ruhen hem de bedenen yükseltildiğini belirtmektedir. Nisa 113. ayette ki: “*sana hiçbir zarar veremeyecekler*” şeklindeki ifade de durumun böyle olduğunu desteklemektedir.³⁹ Eğer sadece ruhen yükselme olsa idi böyle bir ifadeye gerek kalmazdı. Çünkü ruhen bir şeye zarar vermek mümkün değildir. “*Sana zarar veremeyecekler*” derken İsa'nın (a.s.) ruh ve bedenden oluşan şahsı kastedilmiştir. Allah'ın onu uyku ve ölüm olmaksızın kendi katına yükseltmesidir.⁴⁰

³⁴ Mâturîdî, *Te'vîlât*, 2: 383

³⁵ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, 5: 448; Kurtûbî, *el-Cami' li-Abkâmi'l-Kur'an*, 4: 100; Ebu'l-Kasım Carullah Mahmud b. Ömer ez-Zamahşerî, *Tefsîru'l-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzîl* thk. Muhammed Abdusselam Şahin, 4 Cilt (Beyrut: Darü'l-Ma'rife, 2005), 1: 360; Razi, *Mefâtihu'l-Gayb*, 8: 63; Beydavî, *Envârü't-Tenzîl*, 1:167; İsmail Hakkı b.Mustafa el-Bursevî, *Ruhu'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kurân*, 10 Cilt (Beyrut: Darü'l-Kutübi'l-İlmiyye, 2009), 2:43; Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 307; Ebu's-Suûd, *İrşâdü'l-Aklî's-Selîm*, 2: 43; Şihabuddin es-Seyyid Mahmûd el-Alûsî, *Rûhu'l-Meânî fî Tefsîri'l-Kur'an'ı-l-Azîm ve's-Sebi'l-Mesânî*, 30 Cilt (Beyrut: Darü'l-Fikr, 1993), 3: 286; Merâğî, *Tefsîru'l-Merâğî*, 3: 164; Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2:1114.

³⁶ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, 9: 137; Beydavî, *Envârü't-Tenzîl*, 1: 293; Bursevî, *Ruhu'l-Beyân*, 2: 473; Alûsî, *Rûhu'l-Meânî*, 7: 100; Ebu's-Suûd, *İrşâdü'l-Aklî's-Selîm*, 3: 101; İbrahim Bayram, “Mustafa Sabri Efendi'nin Mahmûd Şeltût'un Hz. İsa'nın Re' ve Nüzûlü Hakkındaki Fetvasına Eleştirileri”, *İslam Medeniyetleri Araştırmaları Dergisi* 1 (2014), 121.

³⁷ Kurtûbî, *el-Cami' li-Abkâmi'l-Kur'an*, 4: 100

³⁸ Razi, *Mefâtihu'l-Gayb*, 8: 64; Ebu's-Suûd, *İrşâdü'l-Aklî's-Selîm*, 2: 43; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, 3: 286.

³⁹ Razi, *Mefâtihu'l-Gayb*, 8: 63.

⁴⁰ Ebu's-Suûd, *İrşâdü'l-Aklî's-Selîm*, 2: 43

- **Uyutmak demektir.** Tevaffâ kelimesine bu anlamı verenlere göre ayetin manası; “*Ben seni uyutacağım ve uykunda yükselteceğim*” demektir.⁴¹ Yani senin korkmaman için seni uykuda iken yükselteceğim ve semada güven içerisinde ve mukarreb olarak uyanacaksın.⁴² Hz. Peygamber (sas) de uykudan uyanınca: “Bizi öldükten sonra diriltten Allah’a hamdolsun”⁴³ derdi. Bu rivayette durumun böyle olduğunu desteklemektedir. Hz. Peygamber (sas) de uykuyu bir ölüme, uykudan uyanmayı ise yeniden dirilişe benzetmiştir.

İshak Yazıcı’ya göre de Âl-i İmrân 55. ayette geçen “*müteveffîke*” ifadesini, Zümer102 ve En’âm103 ayetlerine yüklenen anlam çerçevesinde değerlendirmek daha uygundur. O da Uyku halinde kişinin akıl ve şuur melekelerinden bütünüyle soyutlanmasıdır. Çünkü Âl-i İmrân suresindeki söz konusu âyette cümlelerin ifadelerine bakılacak olursa, Hz. İsa’nın fiilen ölmediği, yerküresinden semaya yükseltildiği ve inkârcıların (onu öldürmek isteyen nankör Yahudilerin) elinden Allah’ın yardımını ile kurtulduğu biçiminde bir sonuç ortaya çıkmaktadır.⁴⁴

- **Vazife ve amelin sona ermesi.** Bu görüşü son dönem müfessirlerinden İsmail Turan savunmaktadır. Müfessir “Teveffâ” kelimesinin diğer anlamlarını verdikten sonra “*Vazife ve amelin sona ermesi*” manasına da gelebileceğini zikrederek “*Seni vefat ettireceğim*” ayeti ile İsa’nın (a.s.) nüzulünden sonraki vazifesi hakkında ilgi kurmaktadır. Ona göre; “*Seni vefat ettireceğim*” ayetinden kasıt “*senin vazifeni ve görevini sona erdireceğim*” demektir. İsa’nın (a.s.) semaya yükseltilmesi ile İsa’nın (a.s.) risalet vazifesi son bulmuştur. Kıyametten önce tekrar başka bir vazife ile gelecektir. Muhammed (sas)’in şeriatı ile amel edecek ve onun hükümlerini uygulayacaktır. Deccal’ı öldürerek Müslümanlara yardım edecektir.⁴⁵

- **Nefsin hazlarını öldürmek.** Bu görüşü savunanların başında Ebu Bekir el-Vasıtı gelmektedir. Ona göre ayetin manası: “*Seni şehvetlerinden ve nefsinin hazlarını öldürecekim*” demektir. Bir kimse Allah’tan başka diğer şeylerden fani olmadıkça marifetullahı ulaşamaz. İsa (a.s.) da semaya yükseldiğinde şehvet ve gadab gibi kötü sıfatlardan temizlenerek melekler gibi olmuştur.”⁴⁶

⁴¹ Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, 5: 448; Beydavî, *Envârü’l-Tenzîl*, 1: 167; Ebû Hayyan, *el-Babru’l-Mubît*, 2: 497; İbn Kesîr, *Tefsirü’l-Kur’ânü’l-Asîm*, 4: 69; Alûsî, *Râhu’l-Meânî*, 3: 286; Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, 2: 1114

⁴² Ebû Hayyan, *el-Babru’l-Mubît*, 2: 497.

⁴³ Buharî, “Daavât”, 7.

⁴⁴ İshak Yazıcı, “Kur’ân’a Göre Hz. İsa’nın Refi ve ilgili Âyetlerin Yorumlarının Tahlihi”, *Ondukuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20-21 (2005): 82.

⁴⁵ İsmail Turan, *Vucûhu’l-Te’vîl fî Esrâri’l-Tenzîl*, 19 Cilt (Baskı yeri yok, Tarih yok), 4: 122.

⁴⁶ Razî, *Mefâtihu’l-Gayb*, 8: 63; Alûsî, *Râhu’l-Meânî*, 3: 286.

- **Ölü gibi kılmak.** Seni ölü gibi kılacağım demektir. Çünkü o semaya yükseltildiğinde dünyadan haberi ve eseri kesilmekte ve ölü gibi olmaktadır.⁴⁷

- **Hazf vardır.** Ayette kastedilen İsa'nın (a.s.) kendisinin değil de amellerinin semaya yükseltilmesidir. "*Müteveffike*"den maksat; "*müteveffî amaleke*" demektir. Yani "amelinin karşılığını tam vereceğim" demektir. "*rafınke*" ise amellerin Allah'a yükseltilmesidir. "*İleyhi yesadu'l-kelimi't-tayyib*" ayetinde de belirtildiği gibi salih amellerin Allah'a yükseltileceğine dikkat çekilmiştir. Buradaki salih ibadetlerin Allah'a yükseltilmesinden maksat, onların Allah katında kabul edilmiş olmalarıdır. İsa (as'ın da Allah'a yükseltilmesinden maksat; Allah'ın onun ibadet ve itaatlerini kabul ettiğine dair bir müjde vardır.⁴⁸

Razî, *Teveffâ* kelimesi için "*ölü gibi olmak ve amellerin karşılığının tam olarak verilmesi*" gibi anlamları zikretmekle birlikte kendisi bu görüşte değildir. İlgili ayet hakkında bu görüşlerin de zikredildiğini ifade etmekle birlikte bu görüş sahiplerinin kimler olduğunu belirtmemektedir. Kendisi ise İsa'nın (a.s.) diri olarak semaya yükseltildiği ve kıyametten önce nüzul edeceği görüşündedir.⁴⁹

Kur'ân'da türevleriyle birlikte 66 yerde zikredilen "teveffâ" kelimesi farklı anlamlarda kullanılmıştır. Diğer birçok kavramlarda olduğu gibi bu kavram da Kur'ân ile birlikte farklı anlamlar kazanmış bir kelimedir. Önceleri; "bir şeyi tamamen kabzetmek, almak" anlamında kullanılan "teveffâ" kelimesi İslam'la birlikte "ölüm" anlamında da kullanılmaya başlamıştır.⁵⁰ Fakat bu kelimenin asli anlamı değil ikinci dereceden anlamıdır.⁵¹

"Teveffâ" kelimesinin İsa (a.s.) hakkında kullanımlarının "ruh ve bedenle kabzetmek" anlamında kullanılmış olduğunu söyleyebiliriz. Maide suresinde geçen "teveffâ" kelimesinin ise "bir şeyi bütünüyle kabzetmek" anlamına daha yakın olduğunu söyleyebiliriz. Allah (cc) Âl-i İmran suresinde "seni kabzedeceğim" şeklindeki vaadini yerine getirmiş, İsa (as)'ı ruh ve bedeniyle birlikte kavminin arasından çekip kurtarmıştır.

Buraya kadar zikretmiş olduğumuz delillerden hareketle "teveffâ" kelimesine "ölüm" anlamı vererek İsa'nın (a.s.) ölmüş olduğu sonucuna varamayız. Her ne kadar bu kelimenin içerisinde "ölüm" anlamı olsa da bu kelimenin tek anlamı değil içerdiği anlamlardan bir tanesidir. Kelimenin; "*bir şeyi tamamen almak ve kabzetmek*" şeklindeki anlamı "*öldürmek*" şeklindeki anlamından

---

⁴⁷ Razî, *Mefâtihu'l-Gayb*, 8: 64; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, 3: 286.

⁴⁸ Razî, *Mefâtihu'l-Gayb*, 8: 64.

⁴⁹ Razî, *Mefâtihu'l-Gayb*, 8: 63.

⁵⁰ Merâğî, *Tefsîri'l-Merâğî*, 3: 164; Aydın, "Kur'ân Lügatü İlmî Açısından Hz. İsa (as)'ın Ref'i ve Nüzûlü", 90.

⁵¹ Merâğî, *Tefsîri'l-Merâğî*, 3: 164.

daha önce ve daha yaygın şekilde kullanılmaktaydı. Kelimenin asli anlamını terk ederek ikinci dereceden içermiş olduğu anlamı tercih etmemizi sağlayacak elde başka bir delil de mevcut değildir. İsa'nın (a.s.) öldüğü veya öldürüldüğüne dair başka bir delil bulunmamasına rağmen, öldürülmediği veya ölmediğine dair birçok delil vardır. İsa'nın (a.s.) ölmüş olabileceğini savunan kimseler, Kur'an'da genel ilkeler içeren, *"her nefis ölümü tadacaktır"* gibi ayetleri delil getirilerken, bizzat İsa'nın (a.s.) öldüğünü ifade eden bir ayet ve hadisten delil getirememektedirler. Her nefisin ölümü tadacak olması, İsa'nın (a.s.) diri olarak semaya ref edilmesine engel değildir. İsa'nın (a.s.) semaya ref edilmiş olması ölümsüz olduğu anlamına gelmez. Allah, her varlığa bir ecel takdir etmiştir. Her varlığın eceli de kendisine göre farklılıklar arz edebilir. Genel anlamda doğan her canlı belli bir süre yaşadıktan sonra vefat ederken bazen bu genel kuralın dışına çıkıldığı da olmuştur. Genel kural Allah'ın izniyle olduğu gibi bu kuralın dışına çıkmalar da yine O'nun izni gerçekleşmektedir. Bununda örnekleri Kur'an'da mevcuttur. Bakara suresinde zikredilen ve Üzeyir (a.s.) olduğu rivayet edilen kişiyi Allah'ın yüz sene öldürerek tekrar diriltmesi, 309 sene uyuyan Ashâb-ı Kehf (mağara arkadaşları)nı tekrar uyandırmasını örnek olarak zikredebiliriz. İsa'nın (a.s.) durumunda da bunlara benzer bir durum vardır. Bakara sûresi 253. ayette Üzeyir (a.s.) için *فَامَاتَهُ اللَّهُ مَاءَ عَامٍ* *"Allah onu yüz sene öldürdü"* şeklinde bir ifade kullanılırken İsa (a.s.) için bizzat öldüğüne dair açık bir ifade kullanılmamıştır. Allah (cc) bir hikmete binaen İsa (as)'ı semaya yükseltmiş, kıyametten önce de tekrar indirecek ve kalan ömrünü de o şekilde tamamlayacaktır. Bu şekilde ki bir ecel de İsa'ya (a.s.) takdir edilen bir ecel şeklindedir.

Hz. İsa (as)'dan bahseden ayetleri bir bütün olarak düşündüğümüzde de *"teveffâ"*nın ruh ve bedenle birlikte bir bütün olarak almak olduğun görüşünün daha isabetli olduğunu söyleyebiliriz. Yahudiler tarafından öldürülmek istenen bir peygamber ve bu peygamberin Allah tarafından kurtarılmasından bahsedilmektedir. İsa'nın (a.s.) genel olarak hayatına baktığımızda hayatının farklı ve mucizelerle dolu olduğunu görürüz. Dünyaya gelmesi, beşikte iken konuşması, ölüleri diriltmesi ve iyileşmeyecek derecede olan hastaları iyileştirmesi gibi durumlar bunlardan bazılarıdır. İsa'nın (a.s.) hayatının diğer alanlarında sahip olduğu mucizelerin onun öldürülmek istendiği aşamada da olduğunu görebilmekteyiz. Yahudiler onu öldürmek isterlerken Allah (cc) onu öldürmek isteyenlerden birinin şeklini onun şekline benzetiyor ve o kişi İsa (a.s.) zannedilerek idam ediliyor. Eğer bu öldürülme esnasında Allah (cc), İsa (as)'ı öldürmüş olsa idi Yahudilerin istedikleri şey gerçekleşmiş olacaktı. Öldükten sonra ruhen semaya yükselmek ölen herkes için olan normal bir durumdur. Her insan için olabilecek bir şey için Allah (cc)'nın: *"ben seni öldüreceğim ve kendi katıma ruben yükselteceğim"*

demesinin bir anlamı olmazdı. Allah (cc): “Ben seni vefat ettireceğim ve kendi katıma yükselteceğim” buyururken alışıktığımız bir durumdan bahsetmektedir. Bu da İsa'nın (a.s.) ruh ve beden olarak yükseltilmesidir.

Ayetleri doğru anlamada en önemli metot, hadislerle anlamaya çalışmaktır. Kur'ân-Sünnet arasında kopması mümkün olmayan bir ilişki vardır. Ayetleri açıklama görevi de Hz. Peygambere verilmiştir. Onun için bir konuda Hz. Peygamberin bir açıklaması varsa onun üzerine başka bir açıklama yapılmaz. Hz. İsa'nın (a.s.) semaya refi ve nüzülüyle ilgili de Hz. Peygamberden birçok hadis-i şerifler gelmiştir. Onlarla beraber bu ayeti anlamaya çalıştığımızda İsa'nın (a.s.) ruh ve bedeniyle diri olarak semaya yükseltildiği ve kıyametten önce de nazil olacağı anlaşılmaktadır.

2. İsa'nın (a.s.) Semaya Yükseltilmesi (Ref) Meselesi

İsa'nın (a.s.) semaya yükseltilmesi onun inkârcı Yahudiler tarafından öldürülmek istenmesi hadisesi neticesinde gerçekleştirilmiştir. Onun için bu konuyu “İsa'nın (a.s.) öldürülmek istenmesi” ve “İsa'nın (a.s.) semaya yükseltilmesi” şeklinde iki başlık altında inceleyeceğiz.

2.1. İsa'nın (a.s.) Öldürülmek İstenmesi

Kur'ân-ı Kerim'de İsa (a.s.) ile ilgili anlatılan hususlardan bazıları da onun inkârcılar tarafından öldürülmek istenmesi, onların bu tuzaklarının Allah tarafından başarısızlığa uğratılması, Allah'ın onu vefat ettirmesi ve semaya ref eylesidir. Bu konuyla ilgili Âl-i İmran sûresi 52-55 ve Nisâ sûresi 156-156. ayetleri zikredebiliriz:

فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَىٰ مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ آمَنَّا بِاللَّهِ وَأَشْهَدُ بِأَنَّآ مُسْلِمُونَ رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتَبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ وَمَكَرُوا وَمَكَرَ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَىٰ ابْنِ مَرْيَمَ اذْكُرْ آيَاتِي الَّتِي أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ وَارْفَعْكَ إِلَىٰ مُوْتَفَيْكَ وَارْفَعْكَ إِلَىٰ مُوْتَفَيْكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَجَاعِلِ الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ فَوْقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ فَأَخْبَلَكُمْ فِي مَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ

“İsa, onlardaki inkârcılığı sezince: Allah yolunda bana yardımcı olacaklar kimlerdir? dedi. Havâriler: Biz, Allah yolunun yardımcılarıyız; Allah'a inandık, şahit ol ki bizler Müslümanlarız, cevabını verdiler. Ey Rabbimiz, senin indirdiğine iman ettik, o peygambere de uyduk. Artık bizi şahitlerle beraber yaz. Onlar hileye başvurdu, Allah da onların tuzağını boşa çıkardı. Allah hileleri boşa çıkarana en hayırlısıdır. Allah buyurmuştu ki: Ey İsa! Seni vefat ettireceğim, seni nezdime yükselteceğim, seni inkâr edenlerden arındıracağım ve sana uyanları kıyamete kadar kâfirlerden üstün kılacağım. Sonra dönüşünüz bana olacak. İşte o zaman ayrılığa düştüğünüz şeyler hakkında aranızda ben hükmedeceğim.”

وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا

“Ve ‘Allah elçisi Meryem oğlu İsa'yı öldürdük’ demeleri yüzünden (onları lânetledik). Hâl-buki onu ne öldürdüler, ne de astılar; fakat (öldürdükleri) onlara İsa gibi gösterildi. Onun hakkında ihtilâfa düşenler Bundan dolayı tam bir kararsızlık içindedirler; Bu hususta zanna uymak dışında hiçbir (sağlam) bilgileri yoktur ve kesin olarak onu öldürmediler. Fakat Allah onu kendisine yükseltmiştir. Allah, aziz (daima üstün)dir, hikmet sahibidir.”

Ayeti kerimelerde İsa'nın (a.s.) insanları Allah'ın dinine davet ettiği, bu davete karşılık bu lamadığı, onların olumsuz tutum içerisinde olduklarını hissedince de onlara karşı inananlardan yardım istemesinden bahsedilmektedir. Nisa suresindeki ayetlerden de o kişilerin İsa (as)'ı öldürdük şeklinde bir iddiada buldukları, gerçekte ise onu öldüremedikleri ve İsa'nın (a.s.) Allah tarafından kendisine ref edildiğinden bahsedilmektedir.

Bu ayetleri incelediğimizde İsa'nın (a.s.) semaya refinin biranda değil de gelişen olumsuz bir süreçten sonra olduğu anlaşılmaktadır. Allah (cc) İsa'ya (a.s.) hayatının değişik dönemlerinde değişik mucizeler vermişti. Bu mucizelerden birisi de Havarilerin isteği üzerine Allah'ın semadan bir sofrayı indirmesiydi. Mucizeleri gören kimselerin Allah'a ve İsa'ya (a.s.) imanları artması gerekirken tam tersi bir durum olmuş ve o kimselerin küfürleri artmıştı. İsa'ya (a.s.) olan olumsuz düşünceleri zamanla kine dönüşmüştü. Zamanla artan bu kin İsa'nın (a.s.) öldürülmesini isteyen bir düşünceye çevrilmişti. Kendi aralarında İsa (as)'ı öldürmek için yollar aramaya başlamışlardı. İsa (as)'da bu olumsuz gidişi fark etmiş ve kendisine gerçek manada inananlarla inanmayanları ayırt etmenin yollarına başvurarak onların inkârcılardan ayrılmasını sağlamıştır.

Bu ayetlerde İsa (a.s.) ile ilgili şu hususlara değinilmiştir:

1. İsa'nın (a.s.) inkârcılar tarafından öldürülmek istenmesi
2. Allah'ın İsa (as)'ı vefat ettireceğini bildirmesi
3. İsa'nın (a.s.) vefatından sonra semaya ref edilmesi.

İkinci ve üçüncü maddeleri ayrı başlıklar altında inceleyeceğimizden dolayı burada sadece birinci maddeyi işleyeceğiz. İnkârcıların İsa (as)'ı öldürmek istemeleri ve bunun neticesinden bahsedeceğiz.

Genel manada bu bilgileri verdikten sonra İsa'nın (a.s.) refinden bahseden bu ayetleri daha geniş açıklamasına geçebiliriz:

فلما احسن عيسى منهم الكفر *“İsa, onlardaki inkârcılığı sezince”* Ayetindeki *“İhsâs”* kelimesinin aslı olan *“ehasse”*; bilmek, bulmak, tanımak⁵², duyu organları ile ölümü hissetmek, idrak etmek⁵³, beş duyunun bazıları ile idrak etmek⁵⁴ gibi anlamlara gelir. *“İhsas”* kelimesi de; müşahede yoluyla elde edilen kuvvetli idrak⁵⁵ demektir. *“İsa, onlardaki inkârcılığı sezince”* den maksat ise İsa (a.s.) onların kendisini yalanlamaları ve küfürde ısrarlarından kendisini öldürecekleri konusunda hiçbir şüphe içermeyecek şekilde kesin bir bilgi elde etmesi ve anlamasıdır.⁵⁶ İsa (a.s.) onlara farklı farklı mucizeler göstermesine rağmen onların iman etmeyip küfürlerinde ısrar etmelerinden, kendisini bu yolda yalnız bırakacaklarını ve maddi olarak da zarar verebileceklerini kesin bir şekilde anladığında kendisine iman etmiş ve her daim kendisi ile beraber olan diğer inananlara dönerek: من انصارى الى الله *“Allah’ın dini için) yardımcılarımlarım kilerdir?”* demiştir. Saf suresi 14. ayette de ifade edildiği gibi İsa'nın (a.s.) bu davetini duyan kimselerden bir grup, ona iman ederek onun yanında yer alırken diğer bir grup ise inkâr cephesinde kalmışlardı. Bu şekilde iman edenler ile inkâr edenlerin safları da ayrılmış oldu.⁵⁷

İmam Maturudi bu hadisenin *“sofra hadisesi”*nden sonra olabileceğini söylemiştir. Onlar İsa (as)’dan semadan bir sofrayı indirmesini istemişlerdi. İsa (a.s.) da Allah’ın kendilerine bu sofrayı indireceğini ama ondan sonra iman etmedikleri takdirde daha önceden hiç kimsenin uğramadığı bir azap ile azap edileceklerini söylemişti. Onlar da bu tehlikeyi göze alarak sofrayı isteklerinde ısrar etmiş, İsa (as)’da Allah’a dua etmiş ve semadan sofrayı almıştı. Fakat onlardan bir grup küfürlerinde ısrar ederek iman etmeye yanaşmamışlardı. Bu durumda da Allah’ın onlara hiç kimseye etmediği kadar azap edeceğini bilen İsa (as), iman edenlerin de inkâr edenlerle beraber azaba maruz kalması için *“Allah’ın dini için) yardımcılarımlarım kilerdir?”* şeklinde soru sormuş ve bu şekilde iman edenleri inkâr edenlerden ayırmış, kendisi de onlarla beraber inkârcıların arasından çıkmışlardı.⁵⁸

⁵² Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 220.

⁵³ Tabersî, *Mecmau'l-Beyân*. 2: 233.

⁵⁴ Ebû Hayyan, *el-Babru'l-Mubât*, 2: 493.

⁵⁵ Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 220.

⁵⁶ Zemahşerî, *Keşşâf*, 1: 359; Razî, *Mefâtihu'l-Gayb*, 3: 57; Beydavî, *Envârü't-Tenzîl*, 1: 166; Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 220; İbn Aşûr, *el-Tahrîr ve't-Tenvîr*, 3: 104; Ebû Hayyan, *el-Babru'l-Mubât*, 2: 494; Tabatabâî, *el-Mizân*, 4: 177; Merâğî, *Tefsîrü'l-Merâğî*, 3: 167.

⁵⁷ Tabersî, *Mecmau'l-Beyân*. 2: 233.

⁵⁸ Mâturîdî, *Te'vîlât*, 2: 379

“Allah’ın dini için) yardımcılarım kilerdir?” ifadesindeki “yardım”dan maksat ne olduğu ile ilgili olarak şunlar zikredilmiştir:

1. Kâfirlere karşı benim yardımcılarım kimlerdir.⁵⁹
2. Allah yolunda, Allah’ın dinini ikame etmem konusunda bana yardımcı olacak kimlerdir.⁶⁰
3. Allah’a teslim olmuş, boyun eğmiş ve Allah rızasından başka bir şey düşünmeyecek bana yardım edecek olan kimlerdir.
4. Allah ile beraber olup yardımcım olacak kimlerdir.⁶¹
5. Her türlü yardımlardır.⁶²

İsa’nın (a.s.) bu davetine karşılık Havariler نحن انصار الله “Biz Allah (dinin)in yardımcılarınız” dediler. Bizler Allah rızası için onun dininin ve elçisinin yardımcıları, ona davet eden elçileriz⁶³ dediler. İsa (a.s.) iman etmeyen ve kendisine zarar verecek olan kimselere karşılık Allah’ın dini konusunda yardım isteyince havariler de bu davete icabet ettiler.⁶⁴ Havarilerin cevabından, onların İsa’nın (a.s.) kendilerinden istediği yardımdan maksadın Allah’ın dinine yardım olduğuna delalet etmek olduğunu bildikleri anlaşılmaktadır.⁶⁵ Bu yardım savaşı gerektiren bir yardım değil, dinin gereklerini yerine getirme ve ona daveti içeren bir yardımdır.⁶⁶ Ayetin devamında da havarilerin: آمنا بالله demelerinden de böyle olduğu anlaşılmaktadır. İsa’nın (a.s.) yardım çağrılarında bu şekilde karşılık vermektedirler. Aynı zamanda “Biz Allah’a iman ettik” cümleleri de “Bizler Allah’ın dininin) yardımcılarınız” sözlerinin tefsiridir.⁶⁷ Allah’a ve O’nun Peygamberi olan İsa’ya (a.s.) iman ettiklerini ve onlara itaat edeceklerini ifade etmektedir.⁶⁸

İsa (a.s.) ile havariler arasında gerçekleşen sözleşmeye *Nusret Biatı* denmekte ve Hristiyanlara “*Nasara*” denmesinin bir sebebinin de bu olduğu söylenmektedir.⁶⁹

⁵⁹ Tabersî, *Mecmau'l-Beyân*, 2: 234.

⁶⁰ Tabersî, *Mecmau'l-Beyân*, 2: 234.

⁶¹ Yazır, *Hak Dini*, 2: 1107.

⁶² Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 220.

⁶³ Zemaşerî, *Keşşâf*, 1: 359; Ebû Hayyan, *el-Babru'l-Mubtî*, 2: 495; Bursevî, *Ruhul-Beyân*, 2: 41; Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 220; Merâğî, *Tefsîri'l-Merâğî*, 3: 167; Yazır, *Hak Dini*, 2: 1108.

⁶⁴ Tabatabâî, *el-Mizân*, 4: 177.

⁶⁵ İbn Aşûr, *et-Tabrîr ve't-Tevîr*, 3: 105.

⁶⁶ Merâğî, *Tefsîri'l-Merâğî*, 3: 167.

⁶⁷ Tabatabâî, *el-Mizân*, 4: 177.

⁶⁸ Yazır, *Hak Dini*, 2: 1108.

⁶⁹ Yazır, *Hak Dini, Dili*, 2: 1108.

İsa (a.s.) ile havariler arasında bu yardım sözleşmesi gerçekleşirken, inkâr eden diğer kimseler de İsa (as)'ı öldürmenin yollarını arıyor ve bu konuda planlar yapıyorlardı. Bu durum ayette şu şekilde ifade edilmektedir:

و مكروا و مكر الله والله خير الماكرين “Onlar bileye başvurdular, Allah da onların tuzağını boşa çıkardı. Allah hileleri boşa çıkaranların en hayırlısıdır.”

مكر “mekr” sözlükte gizlice ve iki yüzlülük içerisinde fesat çıkarmaya çalışmak demektir.⁷⁰ Karanlık, gizli ve hissedilmeyecek hile ile diğerine zarar vermeye çalışmaktır.⁷¹ Gece karanlık olduğu zaman مكر الليل denir.⁷²

مكر الله “Allah’ın tuzağı kurması”ndan maksat; Allah’ın kullarını yavaş yavaş bilmedikleri yerden yakalaması⁷³, Allah’ın onların yaptıklarının karşılığını vermesi⁷⁴, Allah’ın onları gizli ve kötü işlerinden engellemeyerek o fiillerinden dolayı onları cezalandırması⁷⁵ ve Allah’ın tuzağı kuranların tuzağlarını başarısız kılması gibi anlamlara gelebilmektedir. Onlar Allah’ın peygamberine karşı bir tuzağı kuruyorlar, Allah da onları bu tuzağlarından dolayı cezalandırıyor. “Mekr” insanlar nazarında zemedilen bir durum olduğu için bunun Allah için kullanılması uygun değildir. Ancak mekrin karşılığını vermek anlamında⁷⁶ Müşakele⁷⁷ yoluyla kullanılabilir.⁷⁸ Onların günahları mekirden dolayı olduğu için, yaptıklarının karşılığı da “mekr” olarak isimlendirilmiştir.⁷⁹

والله خير الماكرين “Allah hileleri boşa çıkaranların en hayırlısıdır.” Yani suç işleyenlere adaletle karşılığını verendir,⁸⁰ cezalandırılmış olduklarını hissettirmeden cezalandırmada en kuvvetli olandır.⁸¹

⁷⁰ Razî, *Mefâtîhu'l-Gayb*, 8: 61.

⁷¹ Yazır, *Hak Dini*, 2: 1110.

⁷² Razî, *Mefâtîhu'l-Gayb*, 8: 61.

⁷³ Kurtûbî, *el-Cami' li-Abkâmi'l-Kur'an*, 4: 98.

⁷⁴ Ebû Hayyan, *el-Babru'l-Muhût*, 2: 495.

⁷⁵ Yazır, *Hak Dini*, 2: 1111.

⁷⁶ Mâturîdî, *Te'vîlât*, 2: 381; Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 221; Tabersî, *Mecman'l-Beyân*, 2: 235.

Müşakele: Sözlükte “iki şeyin biçim ve tarz yönünden benzeşmesi ve uyuşması demektir. Edebi bir sanat olarak ise; bir söz içinde iki kelime arasındaki biçim benzeşmesidir. Müşakele, edebi bir amaç veya nükte için bir kelimenin başka bir anlam ve bağlamda tekrar edilmesi şeklinde gerçekleşir. İlk kelime genellikle gerçek manada olmasına karşılık ikinci kelime ona tabi ve sadece şekil (lafız) yönünden ona benzer olarak getirilir.

⁷⁸ Ebu's-Suûd, *İrşâdî'l-Akli's-Selîm*, 2: 42; Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 221; İbn Aşûr, *et-Tabrîr ve't-Tenvîr*, 3: 105.

⁷⁹ Ebû Hayyan, *el-Babru'l-Muhût*, 2: 495.

⁸⁰ Mâturîdî, *Te'vîlât*, 2: 382.

⁸¹ Zemahşerî, *Keşşâf*, 1: 359.

مكرو Mekerû: İsa'ya (a.s.) iman etmeyen, onu yalanlayan kimseler, onu öldürmek kastı ile gizli gizli bir araya gelerek Allah'ın peygamberini öldürmeye çalıştılar.⁸²

İsa'ya (a.s.) iman etmeyen kimseler onu öldürmek için gizli gizli bir araya geliyorlardı. Allah (cc) da onların yaptıkları bu çirkin işi “mekr” olarak isimlendirmiştir. Kur'ân, Bu mekirde ve Allah'ın mekrinden bahsetmekle birlikte bunun keyfiyeti hakkında bilgi vermemiştir. Bunun mahiyeti hakkında tefsirlerde şu görüşler zikredilmiştir:

1. Allah (cc) İsa (as)'ı öldürmek isteyenlerden birini İsa'ya (a.s.) benzetmesi ve onun öldürülmesi, İsa'nın (a.s.) ise semaya ref edilmesidir.⁸³

2. Bazı kimseler kâfir olan meliklerine giderek İsa (a.s.) hakkında şikâyetle bulundular. Onun insanlar arasına fitne soktuğunu, baba ile oğlun arasını ayırdığı, aileleri parçaladığı, insanları Melik'e itaatten alıkoyduğu ve kendisinin de zina çocuğu olduğu şeklinde yalanlar söylediler. Melik de bir grup insan göndererek onu idam etmelerini istedi. Onlar geceleyin İsa'nın (a.s.) evini kuşattılar. Allah da evde olanlardan birinin suretini İsa'nın (a.s.) suretine çevirdi ve onlarda geceleyin onu İsa zannederek alıp götürüp idam ettiler. Allah da İsa (as)'ı da kendi katına, semaya yükseltti. Allah'ın mekri budur.⁸⁴

3. İsa (a.s.) ve 12 havarisi bir evde oturuyorlardı. Havarilerinden biri ihanet etti ve Yahudilere İsa'nın (a.s.) yerini gösterme konusunda rehberlik yaptı. Allah da onun şeklini İsa'ya (a.s.) benzetti ve onu idam ettiler.⁸⁵

4. İsa (as)'ı öldürmek için gizli bir plan kurdular. Allah (cc) da havarilerden birini İsa (as)'a benzeterek, onu ruh ve cesedi ile birlikte semaya çıkararak onların planlarını boşa çıkardı.⁸⁶

Zikretmiş olduğumuz rivayetlerden de anlaşılacağı gibi inkâr edenler İsa (as)'ı öldürmek için kurmuş oldukları planlarında başarısızlığa uğramışlar. Fakat bu planlarının teferruatı hakkında bilgi verilmemiştir. Bu durum Nisa suresi 156 ve 157. ayetlerde daha teferruatlı olarak şu şekilde anlatılmıştır:

⁸² Mâturîdî, *Te'vîlât*, 2: 381; Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 307; Ebû Hayyan, *el-Babru'l-Mubût*, 2: 495; Bursevî, *Rubu'l-Beyân*, 2: 42; Tabersî, *Mecmau'l-Beyân*, 2: 235; Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2: 1110.

⁸³ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, 5: 446; Zemahşerî, *Keşşâf*, 1: 359; Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 307; Beydavî, *Emvârii't-Tenzîl*, 1: 166; Razî, *Mefâtihu'l-Gayb*, 8: 62; Ebû Hayyan, *el-Babru'l-Mubût*, 2: 495; Ebu's-Suûd, *İrşâdü'l-Akeli's-Selîm*, 2: 42; Bursevî, *Rubu'l-Beyân*, 2: 42; Tabersî, *Mecmau'l-Beyân*, 2: 235.

⁸⁴ İbn Kesîr, *Tefsirü'l-Kur'ânu'l-Azîm*, 4: 68.

⁸⁵ Razî, *Mefâtihu'l-Gayb*, 8: 62.

⁸⁶ Vehbe Zuhaylî, *et-Tefsirü'l-Vasît*, 3 Cilt (Beyrut: Darü'l-Fikr el-Muâsra, 2006), 1: 198.

“Onların inkâr etmeleri ve ‘Allah elçisi Meryem oğlu İsa'yı öldürdük’ demeleri yüzünden (onları) lânetledik. Hâlbuki onu ne öldürdüler, ne de astılar; fakat (öldürdükleri) onlara İsa gibi gösterildi. Onun hakkında ihtilâfa düşenler bundan dolayı tam bir kararsızlık içindedirler; Bu hususta zanna uymak dışında hiçbir (sağlam) bilgileri yoktur ve kesin olarak onu öldürmediler. Fakat Allah onu kendisine yükseltmişti.”

Önceki âyetlerde Hz. Peygambere inen vahye iman etmemiş, onunla iktifa etmemiş ve onun dışında farklı bir kitap indirmesini isteyen ehli kitaptan bahsedilmektedir. Hem Musa (a.s.) döneminde hem de ondan sonraki dönemlerde Allah'ın ayetlerini inkâr edenler, Musa (as)'dan kendilerine Allah'ı göstermesini isteyerek buzağıya tapanlar, Zekeriya ve Yahya (a.s.) gibi peygamberleri katledenler, hak davet karşısında “*kalplerimiz kilitli*” diyerek Allah'ın hakka davetine karşı sanki kalplerinin perdeli olarak yaratıldığını iddia edenler ve İsa'nın (a.s.) doğumundan dolayı Hz. Meryem'e zina iftirasında bulunanlar zikredildikten sonra “*şüphesiz ki biz, Meryem oğlu Mesih'i öldürdük*” şeklindeki iddialarına yer verilmektedir. Kendilerinden önceki ehli kitabın yaptıkları ile bunların sözleri arasında bağlantılı kurulmuştur. “*Hâlbuki onu ne öldürdüler, ne de astılar; fakat (öldürdükleri) onlara İsa gibi gösterildi.*” İfadesi ile onların yalan söyledikleri belirtilmiştir.

Bu ayette Yahudilerin işlemiş oldukları üç günahtan dolayı lanetlenmiş olduklarından bahsedilmektedir:

1. İnkârları
2. Peygamberleri öldürmeleri
3. İsa hakkında “*onu öldürdük*” demeleri gibi

Onlar hem Hz. Muhammed'e nazil olan Kur'ân'ı hem de İsa'ya (a.s.) indirilen vahiyleri inkâr ediyorlardı.⁸⁷ Hz. Meryem'e zina nispet etmekle, Allah'ın babasız bir çocuk yaratmaya kudretinin olmadığını iddia etmiş oluyorlardı. Onun zina yapmadığını bilmelerine ve İsa'nın (a.s.) beşikte konuşmasına rağmen böyle söylüyorlardı⁸⁸. “*Allah'ın elçisi Meryem oğlu Mesih'i öldürdük*” diyerek yaptıkları günahlarla övünüyorlardı. “*Allah'ın elçisi Meryem oğlu Mesih*” derken de alay ediyorlardı. Mesih'in

---

⁸⁷ Mâturîdî, *Te'vîlât*, 3: 409; ; Ebû Hayyan, *el-Babru'l-Mubût*, 3: 404; Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 496; Ebu's-Suûd, *İrşâdü'l-Aklî's-Selîm*, 2: 251; Bursevî, *Ruhu'l-Beyân*, 2: 323; Tabersî, *Mecman'l-Beyân*, 3: 175.

⁸⁸ Razî, *Mejâtîhu'l-Gayb*, 11: 82; Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 496.

peygamber olduğuna inanmamalarına rağmen alaycı bir üslupla onun hakkında “*Rasulullah*” diyorlardı.⁸⁹ “*Allah'ın elçisi Meryem oğlu Mesib'i öldürdük*” sözlerinden, onların İsa (as)'ı öldürmeyi çok istedikleri anlaşılmaktadır.⁹⁰

“*Onu öldürmediler idam da etmediler. Fakat (öldürdükleri) onlara İsa gibi gösterildi*” ayetinden de anlaşıldığı gibi Yahudiler İsa (as)'ı öldürememiş fakat onun yerine ona benzeyen birisini öldürmüşlerdi. İsa gibi gösterilen kimsenin kim olduğu ile şu rivayetler zikredilmiştir:

1. İsa (as), on havarisi ile bir evdelerdi. O evi kuşattılar. Onlar içeri girdiklerinde Allah o havarilerin tamamının suretini İsa (a.s.) suretinde yaptı. Onlar: “Bize sihir yaptınız. Ya İsa'yı bize açıkla, bildirisiniz ya da hepimizi öldürürüz.” dediler. Bunun üzerine İsa: “Sizden kim bugün nefsini cennet karşılığı satar” dedi. Onardan bir adam: “ben” dedi ve çıkarak kendisinin İsa olduğunu söyledi. Allah onun suretini İsa'nın suretine çevirdi, onu aldılar ve öldürdüler, idam ettiler. O, İsa'nın suretine benzetildiğinden dolayı onlar İsa'yı öldürdüklerini zannettiler. Hristiyanlar onu İsa zannettiler ve o gün Allah İsa'yı kendisine yükseltti.⁹¹

2. İsa (a.s.) on dokuz kişi ile bir evde iken Allah'ın düşmanı Yahudiler, İsa (as)'ı öldürmek istediler. İsa (a.s.) ashabına: “hanginiz bana benzetilmesini ister ki o öldürülecek” dedi. Ashabından bir kişi: “Ben Ya Allah'ın peygamberi” dedi. Bu adam öldürüldü. Allah peygamberini korudu ve onu kendine yükseltti.⁹² Razi bu kişilerin sayısının on olduğunu rivayetler arasında zikreder.⁹³ İsrailoğulları onları sayıyor ve sayıyı bir eksik buluyorlardı. Kendi aralarından birini İsa'nın suretinde gördüler. Onun İsa olup olmadığına şüpheye düşmelerine rağmen onu astılar. Ayette ifade edilen de budur.⁹⁴

3. Allah cc İsa (as)'ı hidayet ve delillerle İsrailoğullarına peygamber olarak gönderdi. Ona ölülerini diriltme gibi açık açık mucizeler verdi. Yahudiler ona haset edip yalanladılar. Her fırsatta ona eziyet etmeye kalkışıyorlardı. Bu eziyet ve muhalefetleri o hale ulaştı ki, İsa (a.s.) nereye gitse onlar da onu takip eder oldular. İsa (a.s.) da annesi ile beraber çok seyahat ederdi. En son Dımeşk'a gitti. Orada yıldızlara tapan “*el-Yûnân*” denilen biri vardı. İsa (as)'ı fitne çıkarıyor diyerek şikâyet etti. Melik, İsa (as)'ı öldürtmek için adamlar gönderdi. Melik de onu idam etmeleri için bir grup insan

⁸⁹ Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 341.

⁹⁰ Razi, *Mefâtîhu'l-Gayb*, 11: 83.

⁹¹ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, 7: 650-651; İbn Kesîr, *Tefsîri'l-Kur'âni'l-Azîm*, 4: 337.

⁹² Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, 7: 653-654; Mâturîdî, *Te'vîlât*, 3: 410; Razi, *Mefâtîhu'l-Gayb*, 11: 84.

⁹³ Razi, *Mefâtîhu'l-Gayb*, 11: 84.

⁹⁴ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, 7: 654.

gönderdi. İsa'nın (a.s.) kaldığı evi kuşattılar. İsa (a.s.) kaçma imkânının olmadığını anlayınca beraber kaldığı 13 kişilik arkadaşlarına: “kim karşılığında cennete gitmek ve orada benimle birlikte olmak şartıyla, bana benzetilmek ister” dedi. İçlerinden bir genç bunu kabul etti. Sanki İsa (a.s.) onu küçük gördüğünden dolayı bu teklifini üç kez yeniledi. Her defasında da o genç kabul etti. Allah (cc) evin tavanını açarak, uyuklama halinde İsa (as)’ı kendi katına, semaya yükseltti. Vakit Cuma günü ikindiden sonra, cumartesi gecesinde idi. İsa (a.s.) ref edildikten sonra içerdekiler dışarı çıktılar ve onlar İsa’ya (a.s.) benzeyen kişiyi idam ettiler. Yahudiler onu idam ettiklerini söylediler, Hz. İsa ile beraber olan Hristiyanlar hariç diğer bütün Hristiyanlar da buna inandılar.⁹⁵

4. Yahudiler İsa (as)’ı öldürmek istediklerinde, Allah onu semaya yükseltti. Bu durumun Yahudiler arasında fitneye sebep olmasından korkan Yahudilerin reisi, bir insanı tuttu, öldürdü ve onu idam ettiler. İnsanlara da bu İsa’dır dediler. İsa (a.s.) insanlar arasına pek fazla çıkmadığından insanlar İsa’yı sûreten değil de ismen tanırlardı.⁹⁶

5. Yahudilerden bir grup İsa (a.s.) ve annesine küfrediyorlardı. İsa (as): “Ya Rabbi sen benim rabbimsin ve beni kelimen ile yarattın. Bana ve anneme küfredenlere lanet et” diye dua etti. Allah da ona küfredenleri domuz ve maymunlara çevirdi. Bunun üzerine Yahudiler onu öldürmek için toplandılar. Allah cc de onu semaya yükselterek, Yahudilerin sohbetinden temizleyeceğini söyleyince İsa (a.s.) havarilerine: “hanginiz karşılığında cennete girmek şartı ile benim şeklime benzetilerek öldürülmek ister” dedi. İçlerinden bir adam: “ben” dedi ve o İsa’ya (a.s.) benzetildi ve öldürüldü.⁹⁷

6. Yahudiler İsa (a.s.) ve annesine küfrettiler. İsa dua etti ve onlar maymunlara ve domuzlara çevrildiler. Bu durum Yahudilerin reisi olan Yahuzâ’ya ulaştı. Yahudiler bu durumdan korktular ve Yahuzâ Yahudileri topladı. İsa (as)ı öldürmeye karar verdiler. Onu öldürmek için İsa’nın (a.s.) bulunduğu eve gittiler. Cebrail as İsa (as)ı semaya yükseltti. Onlar bu durumu fark etmediler. Taytânus içeri girdi ama İsa’yı bulamadı. Bu arada gecikti. Allah onu İsa’ya (a.s.) benzetti. O çıkınca onu öldürdüler, idam ettiler.⁹⁸

7. İsa’nın (a.s.) adamlarından biri münafıklık yapıyordu. Onlar İsa (as)’ı öldürmek istediklerinde o adam: “Ben size yol gösteririm” dedi. İsa’nın (a.s.) yanına girince, Allah İsa (as)’ı ref etti ve

---

⁹⁵ İbn Kesîr, *Tefsîri'l-Kur'ân'l-Azîm*, 4: 335; Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 497.

⁹⁶ Razî, *Mefâtîhu'l-Gayb*, 11: 84; Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 3: 1516.

⁹⁷ Zemahşerî, *Keşşâf*, 1: 574; Beydavî, *Emvâri't-Tenzîl*, 1: 250; Ebu's-Suûd, *İrşâdü'l-Akli's-Selîm*, 2: 251; Bursevî, *Ruhu'l-Beyân*, 2: 323.

⁹⁸ Razî, *Mefâtîhu'l-Gayb*, 11: 84; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, 6: 16; Tabersî, *Mecmau'l-Bayân*, 3: 175.

o adamı da İsa'ya benzetti. Onlar da o adamı İsa zannederek öldürdüler.⁹⁹ Sonra da şüpheye düştüler. “Bu İsa ise bizim adamımız nerede? Bizim adamımız bu ise İsa nerede? Bunun başı İsa'nın başı ama bedeni onun bedeni değil” diyerek şüphelerini ifade ettiler.¹⁰⁰

8. İsa (as)'ı gözetlemek için bir adam görevlendirmişlerdi. İsa dağa çıktı ve oradan semaya yükseldi. Allah, o adamı İsa (as)a benzetti ve onu öldürdüler. O kişi: “Ben İsa değilim” diyordu.¹⁰¹

Yazır, bu rivayetlerin birbiriyle zıt olduklarını ve onun için de ayetin tefsiri için uygun olmayacağını söylemiştir.¹⁰²

İsa'nın (a.s.) öldürülmesi hakkında farklı rivayetler zikredilmiş olsa da hepsinde ortak olan bir noktanın olduğunu görebilmekteyiz. O da İsa'nın (a.s.) öldürülerek ortadan kaldırılmak istenmesidir. Âl-i İmran 54. Ayet-i kerime ile Nisâ 157. Âyet-i kerimesinin birbirini tamamlayan iki ayet olduğunu söyleyebiliriz. Âl-i İmran suresindeki “Onlar tuzak kurdular Allah da onların tuzaklarını boşa çıkardı” ayeti Nisa suresi 157. Ayeti ile tefsir edilmektedir. Onların kurdukları tuzak İsa (as)'ı öldürmek düşüncesi üzerine bina edilmişti. “Onu öldürmediler ve onu idam da etmediler” ifadesi ile onların bu tuzaklarının başarıya ulaşamadığı ifade edilmektedir. “Allah onların tuzaklarını boşa çıkardı” ifadesi ile “fakat onlara benzetildi ((öldürdükleri) onlara İsa gibi gösterildi)” ile tefsir edilmektedir. Onlar, İsa (as)'ı öldürmek için plan kurdular ama Allah onların o planlarını kendi aleyhlerine çevirdi. İsa'nın (a.s.) yerini haber veren kimsenin suretini İsa'nın (a.s.) suretine çevirerek onu öldürmelerini sağladı.

İsa'nın (a.s.) semaya yükseltilmesini de bu ayetler çerçevesinde değerlendirmek gerekir. Bu hadiseyi üç aşamada değerlendirebiliriz:

1. İsa (as)'ı öldürmek için kurulmuş olan tuzak.
2. İsa'nın (a.s.) aleyhine kurulan tuzağın, tuzak kuranların aleyhine dönüşmesi ve onlardan birinin Allah tarafında İsa'ya (a.s.) benzetilerek o kişinin İsa zannedilerek öldürülmesi.
3. İsa'nın (a.s.) düşmanların ellerinden kurtarılarak semaya yükseltilmesi.

“Onlara benzetildi” ifadesinden de anlaşıldığı gibi İsa (a.s.) öldürülmemiş ama onun yerine başka biri öldürülmüştür. O kimsenin sureti İsa'nın (a.s.) suretine benzetilmiş ve İsa (a.s.)

⁹⁹ Zemahşerî, *Keşşâf*, 1: 574; Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 497; Razî, *Mefâtîhu'l-Gayb*, 11: 84; Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 3: 1517.

¹⁰⁰ Zemahşerî, *Keşşâf*, 1: 575; Razî, *Mefâtîhu'l-Gayb*, 11: 85.

¹⁰¹ Razî, *Mefâtîhu'l-Gayb*, 11: 84; Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 3: 1517.

¹⁰² Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 3: 1517.

zannedilerek öldürülmüştür. Fakat buradaki, sureti İsa'nın (a.s.) suretine benzetilen kişinin kimlerden olduğu ihtilaf konusu olmuştur. Bazıları bu kimsenin İsa'ya (a.s.) iman etmeyen ve ona ihanet eden biri kimse olduğunu söylerken bazıları da bunun İsa'ya (a.s.) iman etmiş, onun havarilerinden biri olduğunu söylemişlerdir. Birinci görüşe göre bu öldürme, bir ihanetin neticesi olarak gerçekleşirken ikincisine göre ise bir fedakârlığın sonucu olarak meydana gelmiştir. İsa'nın (a.s.) öldürüleceğini anlayan bu kişi, gönüllü olarak kendi suretinin İsa'nın (a.s.) suretine benzetilmesine razı olmuş ve öldürülerek cennete gitmiştir.

Konu ile ilgili ayetleri bir bütünlük içerisinde değerlendirdiğimiz de öldürülen kimsenin İsa'ya (a.s.) ihanet eden kimselerden olması daha kuvvetlidir. Yukarıda konu ile ilgili Âl-i İmran ve Nisâ surelerindeki ayetleri açıklarken birbirini tamamlayan nitelikte olduklarını zikretmiştik. Onlar İsa (as)'ı ortadan kaldırmak için bir plan kurmuşlardı. Fakat Allah (cc), onların planlarını boşa çıkarmış ve kendi hilelerini kendi başlarına çevirmişti. Kişilerden birinin İsa'nın (a.s.) suretine çevrilmesi de bu planın devamında gelen bir durumdur. Onların kendi planlarının kendi başlarına çevrilmesi ise kendi hilelerinin kendi başlarına gelmesiyle mümkündür. Yani İsa (as)'ı öldürmek isterken kendilerinin tamamının veya içlerinden bir kısmının kendi hileleri sebebiyle ölmeleridir. Bu açıdan İsa'ya (a.s.) benzetilerek öldürülen kimsenin kendilerinden bir kimse olduğunu söyleyebiliriz. İsa'nın (a.s.) semaya yükselmesi ise bu olaydan sonra gerçekleşmiştir.

“Onun hakkında anlaşmazlığa düşenler, bu konuda kesin bir şüphe içindedirler. O hususta hiçbir bilgileri yoktur. Sadece zanna uyuyorlar. Onu kesin olarak öldürmediler.” Ayet-i kerimesinde de ifade edildiği gibi İsa (as)'ı öldürdüklerini iddia eden Yahudiler dahi kendi içlerinde kesin bir bilgiye sahip değillerdi. Onu öldürdüklerine kendileri bile tam olarak inanmamaktaydılar. Birini öldürmüşlerdi ama bunun İsa (a.s.) olup olmadığını bilmiyorlardı. İsa (as)'ı ismen tanısalarda görmediklerinden dolayı suretini tanımıyorlardı.¹⁰³ *“Fakat öldürdükleri kimse, onlara İsa gibi gösterildi.”* Ayetinde de ifade edildiği gibi başka birisi İsa(as)'a benzetilmişti.¹⁰⁴

Şüpheye düşmeleri de iki şekilde olabilir:

1. İsa (as)'ı öldürmek için onu ve ashabını kuşatan Yahudilerin içeridekilerin sayılarını bildikleri anlaşılmaktadır. Bildikleri sayı ile karşılarına çıkan kimselerin sayısı eşit olmadığını gördüklerinde, öldürülen kişinin kim olduğu konusunda şüpheye düştüler. Öldürülen ile içerideki olanların

---

¹⁰³ Beydavî, *Envârü't-Tenzîl*, 1: 251; Kurtûbî, *el-Cam' li-Abkâmi'l-Kur'ân*, 6: 9.

¹⁰⁴ Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*,341.

sayısı toplam sayıdan bir eksikti. Fakat öldürülenin İsa'ya benzemesinden dolayı da “biz İsa'yı öldürdük” dediler.¹⁰⁵

2. İsa (as)'ı öldürmek için içeri giren kimselerden birinin eksik olduğunu fark etmek suretiyle şüpheye düşmüş olabilirler. Adamlarından birinin eksik olduğunu fark ettiklerinde öldürülen kimsenin İsa (a.s.) olup olmadığı konusunda şüpheye kapılmışlardır. Eğer ölen İsa ise bizim adamımız nerede? Ölen bizim adamımız ise İsa nerede? Diyerek şüphelerini dile getirmişlerdir.¹⁰⁶

İsa'ya (a.s.) benzetilen kimsenin kendi adamlarından birinin olabileceğini düşündüğümüzde onların nasıl bir şüphe içerisinde olduklarını anlamak daha kolay olacaktır. İsa (a.s.) ve ashabının olduğu bir eve onu öldürmek için giriyor ve içeride İsa (a.s.) olduğuna emin olmadıkları birini öldürüyorlar. Fakat bu esnada kendi adamlarından birisi de ruh ve bedeniyle birlikte kayboluyor. İsa (a.s.) aleyhinde oluşan kamuoyu baskısını ortadan kaldırabilmek için onu da idam ettiklerini söylüyorlar. Kendilerinin dahi tam olarak inanmadıkları bir şeye insanları inandırmaya çalışıyorlar.

Ayetin devamında İsa (as)'ı öldürmek isteyen kimselerin yaptıkları iş hakkında şüpheye düşükleri, öldürdükleri kişi ile İsa (a.s.) arasında tam bir benzerlik kuramasalar dahi onu öldürdükleri fakat kesin olan şeyin ise İsa'nın (a.s.) onlar tarafından öldürülmediği bildirilmektedir. İsa'nın (a.s.) düşmanları tarafından öldürülmediği ve idam edilmediği belirtildikten sonra بل رفعه الله اليه “*Aksine, Allah onu kendisine yükseltti*” ifadesi ile İsa'nın (a.s.) Allah'a ref edildiğinden bahsedilmektedir. Ayetin “bel” edatı ile başlaması, önceki ayetle zıt olan bir durumu belirtmek içindir. Yani; “onların iddia ettikleri gibi onu öldürmediler, tam aksine Allah onu kendine yükseltti” demektir.

2.2. İsa'nın (a.s.) Semaya Yükseltilmesi

Âl-i İmran 52. ayette de ifade edildiği gibi İsa (a.s.) Yahudiler tarafından öldürülmek istenmiş ve bu konuda onların yaptıkları tuzaklara dikkat çekilmişti. Fakat onların tuzakları kendi başlarına çevrilmiş ve kendi kazdıkları kuyuya düşmüşlerdi. Kendilerinden birinin sureti İsa'ya (a.s.) çevrilmiş ve onu öldürmüşlerdi. Bu aşamadan sonra Allah (cc) İsa (as)'ı semaya yükseltmişti.

İsa'nın (a.s.) öldürülmediği ve semaya yükseltildiği konuları aynı ayetler içerisinde ele alınmaktadır. Yani İsa'nın (a.s.) öldürüldüğü iddiasının yalanlanması ile semaya yükseltilmesi arasında

¹⁰⁵ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, 7: 660.

¹⁰⁶ İbn Kesîr, *Tefsîri'l-Kur'ân'l-Azîm*, 4: 340; Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 497; Razi, *Mefâtîhu'l-Gayb*, 11: 85; Bursevî, *Ruhu'l-Beyân*, 2: 323.

bir bağ kurulmaktadır. O öldürülmediği gibi semaya da yükseltilmiştir. Konu ile ilgili Âl-i İmran sûresi 55. ve Nisâ sûresi 158. Ayetlerde şu şekilde buyrulmaktadır:

إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ خُذْ هَذَا الصَّلَافَ فِي يَمِينِكَ وَارْتَفِعْ بِإِذْنِ رَبِّكَ وَمُطَهِّرًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَجَاعِلًا الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ فَوْقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأَخُكُمُ بَيْنَكُمْ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ

“O zaman Allah şöyle de (miş) di: Ey İsa, şüphesiz ki seni öldürecek olan (onlar değil) benim, seni kendime yükseltip kaldıracak, seni küfredenlerin içinden tertemiz (kurtarıp) çıkaracak ve sana tâbi olanları kıyamet gününe kadar küfredenlerin üstünde tutacak da (benim). Sonra dönüşünüz (de) yalnız bana (olacak) tır. İşte (o zaman) aranızda, hakkında ihtilâf etmekte olduğunuz şeylerin hükmünü ben vereceğim.”

بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا

“Bilakis Allah onu kendisine yükseltmiştir. Allah, aziz (daima üstün)dür, hikmet sahibidir.”

Her iki ayettin öncesindeki ayetlerde Yahudiler tarafından İsa (as)’ı öldürmek için kurdukları tuzaklarından bahsedilmektedir. İlk ayette Yahudilerin bu tuzaklarının neticeye ulaşmayacağı, İsa (as)’ı vefat ettirecek olanın bizzat Allah (cc) olacağı ve onun Allah’a yükseltileceği belirtilirken, ikinci ayette ise İsa’nın (a.s.) yerine başka birinin öldürüldüğü ve İsa’nın (a.s.) Allah’a yükseltildiği ifade edilmektedir. Yani her iki ayette de İsa (as)’ı öldürme girişiminin başarısız olduğu ve İsa’nın (a.s.) Allah’a yükseltildiği belirtilmektedir.

İsa’nın (a.s.) semaya yükseltilmesi konusunda ihtilaf olmamakla birlikte bunun ne şekilde olduğu tartışma konusu olmuştur. Öldükten sonra mı yükseltildi yoksa öldürülmeden, diri olarak mı yükseltildi? İsa’nın (a.s.) nüzulünü kabul etmeyenler bu yükselmenin bedeni bir yükselme değil de manevi bir yükselme olduğunu söylerlerken nüzülü kabul edenler ise bedeni ve canlı olarak gerçekleşen bir yükselme olduğunu kabul etmişlerdir.

Mevcut ayetler çerçevesinde bu konuyu anlamaya çalışacağız. Her iki ayette de İsa’nın (a.s.) ref edilmesinden bahsedilmektedir. İlk ayette önce vefat ettirileceği ve akabinde ref edileceği belirtilirken ikinci ayette ise İsa’nın (a.s.) iddia edildiği gibi öldürülmediği, tam aksine Allah’a ref edildiğinden bahsedilmektedir. Bu ayetlerden kesin olarak anlaşıldığına göre; İsa (a.s.) öldürülmemiş ve idam da edilmemiştir. Allah tarafından alınarak kendi katına yükseltilecektir. Fakat bu “ref”in keyfiyeti müphem bırakılmıştır. Bunun manası ve keyfiyeti nasıldır? Bunu anlamaya çalışacağız:

Kelime olarak “kaldırmak, yukarı çıkarmak, yükseltmek, yüceltmek, paye vermek ve terfi ettirmek” gibi farklı anlamlara gelebilen رفع *“refea”* kelimesi, genel anlamda; “koymak, indirmek ve alçaltma”nın zıddı olarak kullanılır. Kur’ân-ı Kerim’de hem maddi hem de manevi yükseltmek anlamında kullanılmaktadır. “Ref” kökünün maddi olarak yükseltmek anlamındaki kullanımlarından bazıları şunlardır:

1. Bir eşyayı bulunduğu yerden yukarıya çıkarmak, yükseltmek. Bakara sûresi 93. ayette bu manada kullanılmıştır.

و رفعنا فوقهم الطور *“Tur’u tepenizin üzerine kaldırdık”*

2. Binayı yükseltmek, uzatmak. Bakara sûresi 127. ayette bu anlamda kullanılmıştır

و اذ يرفع ابراهيم القواعد من البيت *“İbrahim beyitten temelleri yükseltiyordu”*

3. Semayı Yükseltmek. Gaşîye sûresi 18. ayette bu manada kullanılmıştır

و الى السماء كيف رفعت *“Göğün nasıl yükseltildiğine”*

4. Yüksek bir yere çıkarmak. Yusuf sûresi 100. ayette bu manada kullanılmıştır

و رفع ابويه على العرش *“Anne babasını makamına çıkardı”*

Bu ayetlerdeki “yükseltme” anlamına gelen “ref” filinden kasıt maddi bir yükseltmedir.

“Ref” kökünün manevi yükseltme anlamlarda kullanıldığına dair de İnşirah 4. ve En’âm 83. ayetlerini zikredebiliriz:

1. Övmek ve yüceltmek maksadıyla hatırlatmak.

ورفعنا لك ذكرك *“Senin şanını yüceltmedik mi?”*

2. Derecesini, konumunu yüceltmek, şereflendirmek.

نرفع درجات من نشاء *“Biz kimi dilersek onu derece derece yükseltiriz.”*

“Ref” kelimesinin Kur’ân-ı kerimdeki kullanımlarına baktığımızda hepsinde maddi veya manevi bir yükselmenin olduğunu görebilmekteyiz. İsa’nın (a.s.) ref edilmesi konusunda şüphe olmakla birlikte bunun keyfiyeti hakkında görüş farklılıkları oluşmuştur. İsa’nın (a.s.) ref edilmesinden bahseden ayetlerdeki *“ref”*den maksadın keyfiyeti ve niceliği ile ilgili şu görüşler zikredilmiştir:

- İsa (a.s.) diri olarak, ruh ve bedeniyle birlikte semaya yükseltilmiştir. Aralarında Mücahid'in de bulunduğu birçok müfessire göre İsa (a.s.) ruh ve bedeniyle birlikte diri olarak semaya yükseltilmiştir. Yahudiler İsa (as)'ı öldürmek için kendi aralarında bazı planlar yapmışlardı. Fakat Allah (cc) kendi içlerinden birini İsa'nın (a.s.) suretine benzetti ve onlar da o kişiyi İsa (a.s.) zannederek yakalayıp idam ettiler. O esnada Allah (cc) İsa (as)'ı kendine yükselterek kâfirlerden temizledi.¹⁰⁷ Allah, kendisinden başkasının hükmünün geçmediği, mukarreb meleklerin makamı olan, keramet mahalline, kendisinde bereket hâsıl olması için onu semaya yükseltti.¹⁰⁸ İsrâ hadisinde de belirtildiği gibi İsa (a.s.) semanın ikinci katında diri olarak bulunmaktadır. Kıyametten önce inecek, Deccâl'i öldürecek, yeryüzünü adaletle dolduracak, kırk sene yaşayıp sonra ölecek.¹⁰⁹ Veya yükseltildiği yaştan itibaren kırka tamamlayacak¹¹⁰ ve bir beşerin öldüğü gibi ölecek.¹¹¹

İsa'nın (a.s.) buradaki yükseltilmesinden kasıt, semaya yükseltilmesidir. Allah, zaman ve mekândan münezzehtir olduğuna göre bu yükseltme, maddi âlemden maddi olan bir başka âlem tabakasına yükseltilmedir. Bunun ruh ve bedenle olmasına aklî açıdan hiçbir mani yoktur.¹¹²

Razi: *Teveffâ* kelimesi; bir şeyi tam ve noksansız olarak almaktır. İsa'nın (a.s.) teveffisi ise onun ruh ve bedeni alınmasıdır.¹¹³ Sadece ruh veya sadece beden için bu kullanılmaz. İnsan ruh ve beden ile bir bütün olduğundan ikisi ile birlikte alındığı zaman, tam alınmış olur ve *teveffâ* kelimesi kullanılır.

Bel edatı olumsuz bir cümleden sonra geldiğinde, bu edattan sonra gelen şeyin edattan öncekine zıt olması gerekir. Buradaki *bel* edatından önce öldürmeden bahsedilirken sonrasında ise *ref* (semaya yükseltme)den bahsedilmektedir. Bu ayetteki “*ref*”i manevi yükselme olarak alırsak, manevi yükselme öldürmenin mukabili olamaz. Öldürmenin mukabili ancak ruh ve beden ile yükseltmektir.¹¹⁴

İsa'nın (a.s.) *ref* edilmesinden bahseden her iki ayette de İsa'nın (a.s.) onların tuzaklarından kurtulacağına, ecelini tamamlayacağına, kendisi hakkında düşündükleri tuzak ve düşüncelerine nail

¹⁰⁷ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, 7: 658; Mâturîdî, *Te'vîlât*, 3: 411; Kurtûbî, *el-Cami' li-Abkâmi'l-Kur'an*, 4: 10; Taberî, *Mecmau'l-Beyân*, 3: 176; Tabatabâî, *el-Mizân*, 5: 114; Zuhaylî, *et-Tefsîru'l-Vasîl*, 1: 198.

¹⁰⁸ Ebu's-Suûd, *İrşâdü'l-Akeli's-Selîm*, 2: 44; Bursevî, *Ruhu'l-Beyân*, 2: 324.

¹⁰⁹ Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 498; Ebû Hayyan, *el-Babru'l-Mubût*, 3: 407; Âlûsî, *Râhu'l-Meânî*, 6: 18.

¹¹⁰ Âlûsî, *Râhu'l-Meânî*, 6: 18.

¹¹¹ Ebû Hayyan, *el-Babru'l-Mubût*, 3: 407; Âlûsî, *Râhu'l-Meânî*, 6: 18.

¹¹² Aydın, *Kur'an Lügatı İlmî Açısından Hz. İsa (as)'ın Ref'i ve Nüzûlü*, 67.

¹¹³ Aydın, “Hz. İsa'nın Vefatı, Ref'i ve Nüzûlü Bağlamında M. Zahid Kevserî'nin İlgili Kur'an Ayetlerine Yaklaşımı”, 16.

¹¹⁴ Bayram, “Mustafa Sabri Efendi'nin Mahmûd Şeltût'un Hz. İsa'nın Ref' ve Nüzûlü Hakkındaki Fatvasına Eleştirileri”, 123.

olamayacaklarına delil vardır.¹¹⁵ Yahudiler İsa'ya (a.s.) galip gelemediler.¹¹⁶ Allah'ın yardımı ile düşmanlarından kurtarıldı.¹¹⁷ Bu ayetler birbirini desteklemektedir.¹¹⁸ İsa'nın (a.s.) öldürülmediği ve idam edilmediğinden bahseden ayetlerden sonra gelen ayetin بل رفعه الله اليه “bel refeahullahu ileyb” şeklinde başlaması da onun ruh ve bedenen diri olarak yükseltildiğine delildir. Çünkü ölümden sonra sadece ruh olarak yükseltmek için böyle bir ifade kullanılmaz. Bu şekilde mana tam olmaz.¹¹⁹ بل “bel” edatı kendisinden öncesine değil kendisinden sonrasına amel eder. İsa'nın (a.s.) öldürüldüğü iddialarını ret ve inkâr ederken, yükseltildiğini de ispat etmektedir.¹²⁰ Yine İsa'ya (a.s.) kıyamete kadar bir fevkiyyet (üstünlük) vaad edilmiş olması, onun kendisini öldürmek için kurulan tuzak esnasında öldürülmediğine, ruhunun kabzedilmediğine ve vefat etmediğine delalet etmektedir.¹²¹

İsa'nın (a.s.) başta doğumu ve beşikte iken konuşması olmak üzere hayatının diğer alanları mucizelerle dolu olduğu gibi dünyadan ayrılması da mucizevi bir şekilde gerçekleşmiştir. Allah (cc) başka birini ona benzeterek onu düşmanlarının arasından, farkına dahi varmadan çıkarmıştır. Onu ruh ve bedeniyle birlikte semaya yükseltmiştir. Eğer önce öldürüp sonra da ruhen yükseltmiş olsa idi burada bir harikuladeliğe olmazdı.¹²²

İsa'nın (a.s.) semaya yükselişinin ruh ve beden ile olduğunu savunanların başında gelenlerden birisi de Zahid el-Kevseri'dir. Hatta İsa'nın (a.s.) tekrar nüzulünü reddetmek için Mahmut ŞELTUT tarafından kaleme alınan; “Hz. Hz. İsa'nın Göğe Yükseltilmesi ve Tekrar Dönüşü” adlı makaleye cevap vermek için özel bir çalışma yapmıştır. Orada İsa'nın (a.s.) ruh ve bedenle semaya yükseltildiğini ve tekrar kıyametten önce ineceğini delilleriyle incelemiştir. Kevseri'ye göre بل رفعه الله اليه “bel refeahullabi ileyhi” ayeti İsa'nın (a.s.) hem ruhen hem de bedenen yeryüzünden yükseltilmesine bir delildir. Çünkü ref'in mahiyeti bir şeyi alçaktan alınıp yükseğe çıkarılmasıdır. Burada lafzın hakiki anlamından çıkarılmasına bir karine bulunmamaktadır. Onun için ayetteki “ref”i mecaz olarak değerlendirmek doğru değildir.¹²³

¹¹⁵ Beydavî, *Envârü't-Tenzîl*, 1: 251; Razi, *Mefâtîhu'l-Gayb*, 11: 86; Ebu's-Suûd, *İrşâdü'l-Akli's-Selîm*, 2: 252; Bursevî, *Ruhu'l-Beyân*, 2: 324; Merâğî, *Tefsîru'l-Merâğî*, 3: 169.

¹¹⁶ İbn Aşûr, *et-Tabrîr ve't-Tenvîr*, 4: 308.

¹¹⁷ Merâğî, *Tefsîru'l-Merâğî*, 6: 14.

¹¹⁸ Razi, *Mefâtîhu'l-Gayb*, 11: 86.

¹¹⁹ Tabatabâi, *el-Mizân*, 5: 114.

¹²⁰ Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, 6: 18; Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 342.

¹²¹ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2: 1117.

¹²² Merâğî, *Tefsîru'l-Merâğî*, 6: 13; Yazıcı, “Kur'an'a Göre Hz. İsa'nın Ref'i ve İlgili Âyetlerin Yorumlarının Tahlili”, 83.

¹²³ Aydın, “Hz. İsa'nın Vefatı, Ref'i ve Nüzülü Bağlamında M. Zahid Kevseri'nin İlgili Kur'an Ayetlerine Yaklaşımı”, 14.

Son dönem müfessirlerinden Mevdudi de İsa'nın (a.s.) ruh ve beden ile semaya yükseltildiğini kabul ederek bu konuda şunları söyler: “Eğer Buradaki ‘yükseltme’ ve ‘müteveffike’ den kastedilen İsa'nın (a.s.) ölmesi ve yükseltilmesi olsa idi, Allah (cc) onun için öldürmek ve yükseltmek anlamına gelen daha açık kelimeler kullanabilirdi. “Onlar onu öldürmediler. Asmadılar fakat o eceli ile öldü” şeklinde kullanılabilirdi.¹²⁴ Yine eğer ayette anlatılan sadece İsa(as)’ın tabi olarak ölümü olsa idi, ayetin sonu *وكان الله عزيزا حكيما* “ve *kânellahû azîzan hakîmâ*” şeklinde bitmezdi. Bu tür ifadeler, Allah'ın güç ve kudretini gösteren olağanüstü bir durum söz konusu olduğunda kullanılır.¹²⁵

Günümüz müfessirlerinden İshak Yazıcı da “refea” kavramının içerdiği anlamın; bir nesnenin maddi/fizikî olarak bir yerden yükseltilmesi yani yukarı çıkartılması şeklinde olduğunu söyleyerek ref hadisesinin ruh ve bedenen gerçekleştiğini kabul eder.¹²⁶ Sadece ruhen gerçekleştiğini iddia etmenin ise şu problemleri doğuracağını belirtir:

1- Acaba âyetteki “يا عيسى إني متوفيك” şeklindeki ilâhî hitabın muhatabı sadece Hz. İsa'nın ruhu muydu?

2- “رفع” ve “توفى” olayları gerçekleşmeden önce geleceğe yönelik ilâhî tecellileri haber alan Hz. İsa'nın, daha ruhu bedenini terk etmemişken (sağken); yalnızca ruhuna hitap edilmesinin akıl ve örf açısından dayandırılabilir haklı bir gerekçesi var mıdır?¹²⁷

3- Âyetlerde ref'in ruhi olduğunu gösteren sınırlandırıcı ve açıklayıcı kesin bir beyan mevcut mudur?

4- Hz. İsa'nın ruhu *ref*' olunduysa cesedi nerede kaldı? Yoksa cesette ayrıca mı *ref* olundu? Hz. İsa'ya benzetilen şahsın cesedinin yanı sıra ortada ikinci bir ceset de kaldı mı?

Kanaatimizce bu ve benzeri sorulara makul ve mantıklı cevaplar bulmak oldukça zor olsa gerektir.¹²⁸

- **İsa (a.s.) öldükten sonra semaya yükseltilmiştir.** Muhammed Reşid Rıza ve Ahmed Mustafa el-Merağî gibi bu görüşü savunanlara göre; Yahudiler İsa (as)'ı öldüremediler. Fakat Allah

¹²⁴ Aydın, “Hz. İsa'nın Vefatı, Ref'i ve Nüzülü Bağlamında M. Zahid Kevserî'nin İlgili Kur'ân Ayetlerine Yaklaşımı”, 17.

¹²⁵ Aydın, “Hz. İsa'nın Vefatı, Ref'i ve Nüzülü Bağlamında M. Zahid Kevserî'nin İlgili Kur'ân Ayetlerine Yaklaşımı”, 17.

¹²⁶ Yazıcı, “Kur'ân'a Göre Hz. İsa'nın Ref'i ve ilgili Âyetlerin Yorumlarının Tahlili”, 76.

¹²⁷ Yazıcı, “Kur'ân'a Göre Hz. İsa'nın Ref'i ve ilgili Âyetlerin Yorumlarının Tahlili”, 83.

¹²⁸ Yazıcı, “Kur'ân'a Göre Hz. İsa'nın Ref'i ve ilgili Âyetlerin Yorumlarının Tahlili”, 84.

(cc) onu öldürdü ve kendisine yükselterek onların ellerinden kurtardı¹²⁹ Ayette kastedilen; “seni normal olarak öldüreceğim ve sonra da senin ruhunu yükselteceğim” demektir. Şahsı zikredip onun ruhu kastedilmiştir. Bu şekilde olmasında da bir gariplik yoktur. Çünkü ruh insanın hakikatidir. Ceset emanet elbise gibidir. Artar, eksilir ve değişebilir. İnsan insandır. Aslolan ruhudur.¹³⁰ Hz. İsa'nın ölümünden sonra onun ruhunun Allah katında yüksek derecelere ulaşacağı hususu, Kur'ân'da “ref” kelimesiyle anlatılmaktadır. Hz. İsa'nın refini de manen ve ruhen yükselme anlamı dışında yorumlamamız Kur'ân'ın bütünlüğüne ters düşer.¹³¹

İsa'nın (a.s.) ruhen yükseldiğini savunanların başında gelenlerden Mahmut ŞELTUT'a göre Âl-i İmran suresindeki ayet ile Nisâ suresindeki ayet birbiriyle bağlantılıdır. İlk ayette Allah, İsa (as)'ı kendisine yükselteceğine söz verirken Nisa suresindeki ayette ise verilen bu sözün gerçekleşmesinden bahsedilmektedir. İlk ayette Allah, onu vefat ettireceğini, yükselteceğini ve kâfirlerden onu temizleyeceğine söz verdi. Eğer ikinci ayet birinci ayetin devamı şeklinde olmasaydı İsa'nın (a.s.) beden semaya yükselmesi olarak anlayabilirdik. Ama ilk ayetin devamı şeklinde geldiği için bu şekilde anlayamayız. Yani seni öldürecekim ve kendime yükseltecekim ayetinin devamı şeklinde geldiği için İsa'nın (a.s.) öldüğü ve öldükten sonra Allah'a yükseltildiği anlaşılmaktadır. Fakat vefat ettirildikten sonra oluşan yükselme, cesedin yükselmesi değil manevi yükselmedir. Allah Teâla'nın "*Seni kendime yükseltecekim*" ve "*fakat Allah onu kendine yükseltti*" tabirleri, "*falan Refik-i A'la'ya yükseldi*" tabiri gibidir.¹³²

- **İsa'nın (a.s.) ne şekilde ref edildiği belli değildir.** Bu görüşte olanlara göre İsa'nın (a.s.) öldürülmediği ve asılmadığı, onu isteyenlerden Allah'ın onu kurtardığı ve ref ettiği kesin olmakla birlikte bu refin ne şekilde gerçekleştiği belli değildir.¹³³ Bunun ne şekilde olduğu da önemli değildir. Bu ref işi, Allah (cc)'nın İsa'ya (a.s.) has kıldığı ve onunla kendisini düşmanlarının elinden kurtardığı bir kurtarma çeşididir. Bu esnada ister eceliyle ölsün isterse de eceliyle ölmesin veya Allah katında diri olarak kalsın önemli değildir.¹³⁴ Onu diri veya ölü olarak yükseltmek Allah için imkânsız değildir.¹³⁵ Allah'ın onu öldürüp, sonra kendine yükselterek muhafaza etmesi imkânsız olmadığı gibi

¹²⁹ Zuheyli, *et-Tefsiri'l-Vasit*, 1: 1410.

¹³⁰ Merâğî, *Tefsiri'l-Merâğî*, 3: 169.

¹³¹ Emrullah Fatış, “Hz. İsa'nın Mehdi ve Deccâlle İlişkilendirilmesi Üzerine”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 33 (2012): 178.

¹³² Mahmut Şeltut, “Hz. İsa'nın Göğe Yükseltilmesi ve Tekrar Dönüşü”, Çeviri: Mustafa Baş, *Dini Araştırmalar Dergisi* 21: 292.

¹³³ İbn Aşûr, *et-Tabrîr ve't-Tenvîr*, 4: 307.

¹³⁴ Tabatabâi, *el-Mizân*, 5: 115.

¹³⁵ Tabatabâi, *el-Mizân*, 5: 115.

normal bildiğimiz ve devam eden şekillerin dışında farklı bir şekilde onun hayatını devam ettirmesi de imkânsız değildir.¹³⁶

- **Manevi bir yükseliş kastedilmiştir.** Bu görüşü savunanlara göre İsa'nın (a.s.) refinden maksat manevi bir yükseliştir. Allah'ın İsa (as)'ı bu âlemden semavi âlemlere uzaklaştırması,¹³⁷ süfliden ulviye nakletmesidir.¹³⁸ Allah'ın keramet mahalline ve mukarreb meleklerine yükseltmesidir.¹³⁹ Buradaki ref sûreten değil de manen bir ref'tir. Ayette "O'na" şeklinde buyrulurken refin Allah'a doğru olduğu ifade edilmiştir. Allah mekândan münezzehe olduğu için bu yükselişin maddi bir yükseliş değil de manevi bir yükseliş olduğunu gerekli kılar.¹⁴⁰

Refi manevi olarak anlamak ayete pek muvafık değildir. Öncesini "ölüm" olarak, "ref'i" de manevi bir yükseltme olarak alacak olursak; ölümden sonra ruhun yüceltileceğinin zikredilmesinin bir anlamı yoktur. Ölümden sonra ruhun yükseltilecek olması malum bir husustur.¹⁴¹

"Ref" ve "Teveff" kavramlarını birbiriyle bağlantılı olarak algılayan müfessirlerinin çoğunluğunun yorumlarından ortaya çıkan sonuca göre; Hz. İsa (a.s) ya ruh ve bedeniyle birlikte topyekûn kabzedilerek, ya da uyku halinde adeta ölmüş gibi yapılarak yeryüzünden alınıp gökyüzüne yükseltilmiştir.

Hiç şüphe yok ki çoğunluğun benimsediği bu yorumun tabii bir uzantısı ve kaçınılmaz bir sonucu da Hz. İsa'nın kıyametin büyük alametlerinden biri olarak tekrar yeryüzüne inmesi durumudur. Prensip olarak Hz. İsa'nın ölmediğini kabul edenlere göre, Kur'an'daki bazı âyetlerde onun yeniden yeryüzüne ineceğine dair işaretler vardır.¹⁴²

Bu görüşler içerisinde en isabetli görüşün İsa'nın (a.s.) ruh ve bedenen semaya yükseltilmesi olduğunu söyleyebiliriz. İsa (as)'dan bahseden bu ayetler ve bunlarla ilgili olan diğer ayetlerde ona verilen mucizelerden bahsedilmektedir. İsa'nın (a.s.) semaya yükseltilmesi de bu mucizelerden biri olarak zikredilmektedir. İsa (as)'ı öldürmek için kurulan tuzaklar, bu tuzakların Allah tarafından boşa çıkartılması, onu öldürmek isteyen kimselerden birinin suretinin İsa'ya (a.s.) benzetilerek idam edilmesi ve bunun akabinde gerçekleşen "semaya yükselme" hadisesi bunlardan bazılarıdır. İsa'nın

---

¹³⁶ Tabatabâi, *el-Mizân*, 5: 115.

¹³⁷ İbn Aşûr, *et-Tabrîr ve't-Temîr*, 4: 308.

¹³⁸ Ebû Hayyan, *el-Bahrü'l-Muhîr*, 2: 497.

¹³⁹ Ebu's-Suûd, *İrşâdül-Akî's-Selîm*, 2: 44; Bursevî, *Ruhu'l-Beyân* 2: 43.

¹⁴⁰ Tabatabâi, *el-Mizân*, 4: 182.

¹⁴¹ Bayram, "Mustafa Sabri Efendi'nin Mahmûd Şeltût'un Hz. İsa'nın Ref'i ve Nüzülü Hakkındaki Fetvasına Eleştirileri", 120.

¹⁴² Yazıcı, "Kur'an'a Göre Hz. İsa'nın Ref'i ve İlgili Âyetlerin Yorumlarının Tahlili", 85.

(a.s.) semaya ref edilmesi hadisenin geçmişi ve gerçekleşmesi bir mucize şeklinde olmaktadır. Bu mucize ise ancak ruh ve bedenle yükselişle olabilmektedir. Öldükten sonra yükselmek her ruh sahibi varlık için olan olağan bir durumdur. Diğer taraftan öldürdükten sonra yükseltmenin ne anlamı olabilir? Allah, hayatını kurtarmadığı kimsenin neden bedenini kurtarsın? Sadece cesedi kurtarmak yeterli midir? Veya cesedi kurtarmak gerçek manada kurtarmak yerine geçer mi?

Manevi olarak yükseltmek de herkes için olabilecek bir durumdur. Allah'a iman etmiş ve imanının gereklerini yerine getirmeye çalışan her kimse manevi olarak yükselebilir. Allah bu tür kimselere manevi dereceler verebilir. Böyle bir durumu bir mucize olarak görmek mümkün değildir. Bu olağan bir durumdur.

“Allah onu kendine yükseltti” ayetinde “biz İsa'yı öldürdük” şeklinde iddia eden Yahudilere bir meydan okuma vardır. Siz onu öldürmediniz aksine Allah onu kendine yükseltti diyerek onların bu asılsız iddialarına cevap vermektedir. Bu meydan okuma da manevi olarak değil maddi olarak gerçekleşecek olan bir durum için olabilir.

İlgili ayetten anladığımızı göre İsa(as)'ı öldürmeye gelen kimseler, orada bulunan bir kimseyi İsa (a.s.) zannederek idam ediyorlar. Bu kişi ister İsa'ya (a.s.) iman edenlerden biri olsun isterse de ona ihanet eden kişi olsun netice itibariyle aynıdır. İsa (as)'ı öldürmeye gelen kimseler O'nu bulamıyor ve ona benzer birini bularak idam ediyorlar. Buradan da anladığımızı göre İsa (a.s.) bundan önce o mekândan ref edilmiştir. Eğer oradan çıkarılmamış olsa idi aynı mekânda hem İsa (a.s.) hem de ona benzetilen şahıs olması gerekirdi. Gelen kişiler İsa (as)'ı orada bulsalar da neden ona benzer olanı öldüreceklerdi? Veya İsa (a.s.) Allah tarafından vefat ettirilmiş ve ruhu Allah'a yükseltilmiş olsa idi, onun ölü bedenini gören kimseler neden ona benzer olanı da öldüreceklerdi? Amaçları İsa (as)'ı öldürmek olduğu için onu da ölü olarak gördüklerinde hedeflerine ulaşmış oldukları için başka birini daha öldürmezlerdi. Buradan da anlaşıldığına göre Yahudiler İsa (as)'ı öldürmeye geldiklerinde O, Allah tarafından ruh ve bedeni ile semaya yükseltilmişti.

Buradaki yükselmenin manevi olarak olmadığını “bel” edatından da anlıyoruz. Çünkü “bel” edatı kendisinden öncesine değil kendisinden sonrasına amel eder. Onu öldürme iddialarını ret ve inkâr ederken, onun yükseltildiğini ispat etmektedir.¹⁴³ Ayet: “Onu ne öldürdüler ne de idam ettiler” şeklindedir. Eğer Allah tarafından öldürülerek ruhen yükseltilmiş olsa idi: “onu ne öldürdüler ne de

¹⁴³ Âlûsî, *Râhu'l-Meânî*, 6: 18; Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 342.

idam ettiler. Fakat onu Allah öldürdü” şeklinde olabilirdi. Fakat “bel” edatının öncesinde onun öldürülmediği ve idam edilmediği belirtilirken “bel” edatından sonra Allah'ın onu kendisine yükselttiğinden bahsedilmektedir.

Kısacası İsa'nın (a.s.) semaya yükselişinden bahseden ayetlerdeki yükselmenin beden ve ruhla gerçekleşen bir yükselme olduğunu söyleyebiliriz. İlgili ayetlerdeki şu hususlarda ayetin mecazi olma ihtimalini ortadan kaldırmaktadır:

1. Ayetin siyakı. Ayette İsa'nın (a.s.) Yahudiler tarafından öldürülmediği, onun Yahudilerin elinden kurtarıldığı ve onun yerine başka birini öldürdüklerinden bahsedilmektedir. Eğer buradaki “yükselme” hakiki anlamda değil de mecazi anlamda olmuş olsa idi İsa(as)'ın Yahudilerin elinden kurtarılmadığı anlaşılırdı. Hakiki anlamda olduğu zaman “bel” harfinin öncesi ve sonrası arasında uyum sağlanmış olur.

Eğer “yükseltilme”yi derecelerin yükseltilmesi olarak anlarsak “bel” uygun düşmez. Çünkü derecelerin yükseltilmesi ile öldürülme olayı birbiri ile çelişmezler. Allah katında dereceleri yüksek olan nice peygamberler öldürülmüştür. Eğer ayetten kasıt derecelerin yükseltilmesi olsa idi “bel”e gerek kalmazdı. Çünkü öldürme olayı derecenin yükseltilmesine bir engel değildir.¹⁴⁴

2. Al-i İmran 55, Nisa 158 ayetlerde geçen “ref” olayını “derecelerin yükselmesi”ne hamledecek olursak, bu ayetler Hz. İsa'ya (a.s.) ait olan hiçbir ayırt edici özelliği ortaya koymaz. Oysaki bu ayetlerde Hz. İsa'ya (a.s.) ait olan ayırt edici bazı özelliklerden bahsedilmektedir.¹⁴⁵ Manevi derece yükseltilmesi ise sadece Hz. İsa'ya (a.s.) ait bir durum değil herkes için geçerli olabilecek bir durumdur.

3. Ref kelimesi رَفَّ “ilâ” harf-i ceri ile kullanılması bu işin manevi olduğu ihtimalini ortadan kaldırmaktadır.¹⁴⁶ Bu harf-i cer “nihayet” bildirir ve manevi derece için bu kullanılmaz.¹⁴⁷

4. Mahmut Şeltut'un iddia ettiği gibi ayette bir hazfın olduğu kabul edilir ve muzafın düşmüş olduğu takdir edilirse, yani yükselen İsa'nın (a.s.) ruhu olacak olursa bu da uygun olmaz. Çünkü

---

¹⁴⁴ Aydın, “Hz. İsa'nın Vefatı, Ref'i ve Nüzülü Bağlamında M. Zahid Kevseri'nin İlgili Kur'an Ayetlerine Yaklaşımı”, 15.

¹⁴⁵ Aydın, “Hz. İsa'nın Vefatı, Ref'i ve Nüzülü Bağlamında M. Zahid Kevseri'nin İlgili Kur'an Ayetlerine Yaklaşımı”, 15.

¹⁴⁶ Aydın, “Kur'an Lügatı İlmi Açısından Hz. İsa (as)'ın Ref'i ve Nüzülü”, 74

¹⁴⁷ Aydın, “Hz. İsa'nın Vefatı, Ref'i ve Nüzülü Bağlamında M. Zahid Kevseri'nin İlgili Kur'an Ayetlerine Yaklaşımı”, 15.

böylesi bir durum, ruhların yükselmesi de sadece Hz. İsa (a.s.) için olan bir durum değil, herkesin ruhu için geçerli olabilecek biri durumdur.¹⁴⁸

İsa'nın (a.s.) refinin ruh bedenlen olabileceği görüşünün daha tercihe şayan bir görüş olduğunu belirttiikten sonra ayetlerde dikkat çekilen bazı hususlardan da bahsederek konuyu tamamlamaya çalışalım:

İsa'nın (a.s.) semaya yükseltilmesinden bahseden ayetlerden birinde “*seni bana yükselteceğim*” şeklinde gelirken diğerinde ise “*bilakis Allah onu O'na yükseltti*” şeklinde gelmektedir.

Burada “ileyye” şeklinde ifadenin kullanılması tazim ve teşrif içindir.¹⁴⁹ Seni ikram mahallime veya meleklerimin mekânı olan semama yükselteceğim demektir.¹⁵⁰ Kur'an'ın da zahirinden anlaşıldığı gibi sema Allah'a kurbiyet makamıdır. Bereketlerin indiği, meleklerin meskenidir.¹⁵¹ Ayette kastedilen de budur. Yoksa yön cihetiyle değildir. Eğer bunu yön cihetiyle anlasaydık Şam ehlinin Allah'a en yakın kimseler olduğunu kabul etmek gerekirdi. Saffât sûresi 99. ayette da buyrulduğu gibi İbrahim (as): “*Ben Rabbime gidiyorum, beni hidayete erdirecek*” demiştir. Hâs olan bir şey Allah'a izafe edildiği zaman, bununla o hâs olan şeyin büyüklüğü kastedilir. Beytullah ve nakatullah da olduğu gibi.¹⁵² Bir topluluk, Allah'a izafe edildiği zaman ise Rabbin tazimi murat edilir. رب العالمين “*Alemelerin Rabbi*”, له ملك السموات والأرض “*Semaların ve yerin mülkü O'na aittir*” ayetlerinde olduğu gibi.¹⁵³ Veya burada “*Sema*”nın takdiri olarak var olduğu da söylenmiştir. رفعه *Refeahu* dan kasıt رفعه الى السماء *Refeahu ilessema* “*O'nu semaya yükseltti*” demektir.¹⁵⁴

“*Kâfirlerden temizleyeceğim*”; seni ve senin getirmiş olduğun hakkı, inkâr eden Yahudilerden ve diğer milletlerden olan kâfirlerin eziyetlerinden kurtaracağım.¹⁵⁵ Seni onların arasından *ref* ederek çıkaracağım.¹⁵⁶ Onların seni öldürmelerine mani olacağım.¹⁵⁷ Onlarla alakan kalmayacak, sana bulaşmayacaklar.¹⁵⁸ Bu şekilde seni onların kötü komşuluklarından, birlikteliklerinden ve hoş olmayan

¹⁴⁸ Aydın, “Hz. İsa'nın Vefatı, Ref'i ve Nüzülü Bağlamında M. Zahid Kevseri'nin İlgili Kur'an Ayetlerine Yaklaşımı”, 16.

¹⁴⁹ Ragıp, *el-Müfredât*, 200; Mâturîdî, *Te'vilât*, 2: 384; Ebû Hayyan, *el-Babru'l-Mubît*, 2: 497; Bursevî, *Rubu'l-Beyân*, 2: 43; Tabersî, *Mecmau'l-Beyân*, 2: 237; İbn Aşûr, *et-Tabrîr ve't-Tenvîr*, 4: 306.

¹⁵⁰ Zemahşerî, *Keşşâf*, 1: 360; Beydavî, *Envârü't-Tenzîl*, 1: 167; Ebû Hayyan, *el-Babru'l-Mubît*, 2: 497; Bursevî, *Rubu'l-Beyân*, 2: 43; Tabersî, *Mecmau'l-Beyân*, 2: 237.

¹⁵¹ Tabatabâî, *el-Mizân*, 4: 182.

¹⁵² Mâturîdî, *Te'vilât*, 2: 384; Bursevî, *Rubu'l-Beyân*, 2: 43.

¹⁵³ Mâturîdî, *Te'vilât*, 2: 384.

¹⁵⁴ Âlûsî, *Râhu'l-Meân*, 6: 18.

¹⁵⁵ Mükatıl, *Tefsîru'l-Mukatıl*, 1: 279; Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, 5: 453; Mâturîdî, *Te'vilât*, 2: 384

¹⁵⁶ Razî, *Mefâtîhu'l-Gayb*, 8: 65; İbn Kesîr, *Tefsîri'l-Kur'ânü'l-Azîm*, 4: 70; Bursevî, *Rubu'l-Beyân*, 2: 43; Tabersî, *Mecmau'l-Beyân*, 2: 237; Âlûsî, *Râhu'l-Meân*, 3: 292.

¹⁵⁷ Tabersî, *Mecmau'l-Beyân*, 2: 237

¹⁵⁸ Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2: 1115

pis sohbetlerinden,¹⁵⁹ senin hakkında söylemiş oldukları şeylerden¹⁶⁰ de kurtarmış olacağım. Veya İsa (a.s.) indikten sonra kendisi ile beraber olan müminlerle beraber kâfirleri öldürecek ve yeryüzünde hiçbir kâfir kalmayacak. Bu da Allah'ın onu temizlemesi onunla beraber olanları kâfirlere üstün kılmasıdır.¹⁶¹

“*Seni kâfirlerden temizleyeceğim*” kelimesine “*seni onların ellerinden kurtaracağım*” şeklinde verilen manayı göz önünde bulundurduğumuzda, Allah'ın İsa'nın (a.s.) ölümüne müsaade etmeyeceği gibi bir mana anlaşılmaktadır. Buna göre de İsa'nın (a.s.) ruh ve bedeniyle birlikte *ref* edildiği görüşü daha kuvvetli hale gelmektedir.¹⁶²

Sonuç

İsa'nın (a.s.) nüzülü tartışması ilk olarak 19. Yüzyılda Hindistan'da Kâdiyânîlik mezhebinin kurucusu Mirzâ Gulam Ahmed Kâdiyânî tarafından, kendi mesih ve mehdiliini iddia etmek için başlatılmıştır. Daha sonra Cemaleddin Afgani (1838-1897), Muhammed Abduh (185-1905), Reşid Rıza (1865-1935) ve Mahmut Şeltût (1893-1963) gibi kişiler tarafından desteklenmiş ve Cemaleddin Afgani tarafından Mısır'a girmesi sağlanmıştır. Türkiye'ye gelmesi ise Ömer Rıza Doğrul (1893-1952) aracılığıyla olmuştur. 1980'li yıllardan sonra da akademik çevrelerde konuşulmaya başlamıştır.

Kur'ân-ı Kerim'de İsa'nın (a.s.) nüzülü tartışması “Teveffâ” ve “Ref” kavramları çerçevesinde odaklanmıştır. İsa'nın (a.s.) nüzulüne karşı çıkanlar, “Teveffâ” kelimesine “ölüm”, “ref” kelimesine de “*manevi yükselme*” anlamı verirlerken, İsa(as)'ın nüzulünü kabul edenler ise “teveffâ” kelimesine “*ruhen ve ceseden teslim alma*”, “ref” kelimesine de “*madden yükselme*” anlamı vermişlerdir.

“Tevaffâ” kelimesinin anlamının; ruh ve bedenle birlikte bir bütün olarak almak olduğu görüşü daha isabetlidir. Kelimeye “ölüm” anlamı vermek doğru bir yaklaşım değildir. Her ne kadar kelimenin anlamları içerisinde “ölüm” anlamı olsa da bu kelimenin tek anlamı değildir. Kelimenin; “*bir şeyi tamamen almak ve kabzetmek*” şeklindeki anlamı “öldürmek” şeklindeki anlamından daha önce ve daha yaygın şekilde kullanılmıştır. Kelimenin asli anlamını terk ederek ikinci dereceden içermiş olduğu anlamı tercih etmemizi sağlayacak elde başka bir delil de mevcut değildir. İsa'nın (a.s.) öldüğü veya öldürüldüğüne dair başka bir delil bulunmamasına rağmen, öldürülmediği veya ölmediğine dair birçok delil vardır. İsa'nın (a.s.) ölmüş olabileceğini savunan kimseler, Kur'ân'da genel ilkeler içeren, “*her nefis ölümü tadacaktır*” gibi ayetleri delil getirirlerken, bizzat İsa'nın (a.s.) öldüğünü ifade eden bir ayet ve hadisten delil getirememektedirler. Her nefisin ölümü tadacak olması, İsa'nın

¹⁵⁹ Zemahşerî, *Keşşâf*, 1: 360; Ebû Hayyan, *el-Babru'l-Muhît*, 2: 497; Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, 307; Ebu's-Suûd, *İrşâdül Akli's-Selîm*, 2: 45; Bursevî, *Rubû'l-Beyân*, 2: 43.

¹⁶⁰ Mâturîdî, *Te'vîlât*, 2: 384.

¹⁶¹ Mâturîdî, *Te'vîlât*, 2: 385.

¹⁶² Yazıcı, “Kur'ân'a Göre Hz. İsa'nın Ref'i ve ilgili Âyetlerin Yorumlarının Tahlili”, 85.

(a.s.) diri olarak semaya ref edilmesine engel değildir. İsa'nın (a.s.) semaya ref edilmiş olması ölümsüz olduğu anlamına gelmez. Allah, her varlığa bir ecel takdir etmiştir. Her varlığın eceli de kendisine göre farklılıklar arz edebilir. Genel anlamda doğan her canlı belli bir süre yaşadktan sonra vefat ederken bazen bu genel kuralın dışına çıkmış da olmuştur. Genel kural Allah'ın izniyle olduğu gibi bu kuralın dışına çıkmalar da yine O'nun izni gerçekleşmektedir.

İsa'nın (a.s.) ruhen mi yoksa bedenen mi semaya yükseltildiği görüşleri içerisinde en isabetli olanın onun ruh ve bedenen yükseltilmesi olduğunu söyleyebiliriz. İlgili ayetlerde İsa'ya (a.s.) verilen değişik mucizelerden bahsedilmektedir. İsa'nın (a.s.) semaya yükseltilmesi de bu mucizelerden biri olarak zikredilmektedir. İsa (as)'ı öldürmek için kurulan tuzaklar, bu tuzakların Allah tarafından boşa çıkartılması, onu öldürmek isteyen kimselerden birinin suretinin İsa'ya (a.s.) benzetilerek idam edilmesi ve bunun akabinde gerçekleşen "*semaya yükselme*" hadisesi bunlardan bazılarıdır. İsa'nın (a.s.) semaya ref edilmesi hadisenin geçmişi ve gerçekleşmesi bir mucize şeklinde olmaktadır. Bu mucize ise ancak ruh ve bedenle yükselişle olabilmektedir. Öldükten sonra yükselmek bir mucize değil her ruh sahibi varlık için olabilen bir durumdur. Manevi yükseliş de her kes için olabilecek bir durumdur. Allah'a iman etmiş ve imanının gereklerini yerine getirmeye çalışan her kimse manevi olarak yükselebilir. Allah bu tür kimselere manevi dereceler verebilir. Böyle bir durumu bir mucize olarak görmek mümkün değildir. Bu olağan bir durumdur.

Ayetleri doğru anlamada en önemli metot, hadislerle anlamaya çalışmaktır. Kur'ân-Sünnet arasında kopması mümkün olmayan bir ilişki vardır. Ayetleri açıklama görevi de Hz. Peygambere verilmiştir. Onun için bir konuda Hz. Peygamberin bir açıklaması varsa onun üzerine başka bir açıklama yapılmaz. Hz. İsa'nın (a.s.) semaya refi ve nüzülüyle ilgili de Hz. Peygamberden birçok hadis-i şerifler gelmiştir. Onlarla beraber bu ayeti anlamaya çalıştığımız da İsa'nın (a.s.) ruh ve bedeniyle diri olarak semaya yükseltildiği ve kıyametten önce de nazil olacağı anlaşılmaktadır

Kaynakça

Kur'ân-ı Kerim.

Alûsî, Şihabuddin es-Seyyid Mahmûd. *Râhu'l-Meânî fî Tefsîri'l-Kur'ân't-l-Azîm ve's-Sebi'l-Mesânî*. 30 Cilt. Beyrut: Darü'l-Fikr, 1993.

Aydın, Muhammed. "Hz. İsa'nın Vefatı, Ref'i ve Nüzûlü Bağlamında M. Zahid Kevserî'nin İlgili Kur'ân Ayetlerine Yaklaşımı". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16 (2007).

Aydın, Süleyman. "Kur'ân Lügatı İlmi Açısından Hz. İsa (as)'ın Ref'i ve Nüzûlü". *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi* 9 (2015).

Bayram, İbrahim. "Mustafa Sabri Efendi'nin Mahmûd Şeltût'un Hz. İsa'nın Ref' ve Nüzûlü Hakkındaki Fatvasına Eleştirileri". *İslam Medeniyetleri Araştırmaları Dergisi* 1 (2014).

Beydavî, Nasuruddin Ebu Saîd Abdullah b. Ömer b. Muhammed eş-Şirâzî. *Envârü't-Tenzîl ve Esrârü't-Te'vîl*. 2 Cilt. Beyrut: Darü Sâdır, 2001.

Buharî, Muhammed b. İsmail. *Câmiu's-Sabîh*. İstanbul: Çağrı Yayınevi, 1992.

Bursevî, İsmail Hakkı b. Mustafa. *Ruhu'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kurân*. 10 Cilt. Beyrut: Darü'l-Kutübi'l-İlmiyye, 2009.

Doğrul, Ömer Rıza. "Tanrı Buyruğu". 3. Baskı. İstanbul: Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kâğıtçılık Ticaret Limited Şirketi, 1928.

Ebu Hayyan, Muhammed b. Yusuf el-Endülüsî. *Tefsîrü'l-Babri'l-Mubît*. thk. Adil Ahmed Abdulmevcûd, 9 Cilt. Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1993.

Ebu's-Suûd, Muhammed b. Muhammed el-Ammâdî. *İrşâdü'l-Akl's-Selîm ilâ Mezâya'l-Kur'ân'l-Kerîm*, 9 Cilt. Beyrut: Darü İhyaü't-Türâsi'l- Arabiyye, 1990.

Fatiş, Emrullah. "Hz. İsa'nın Mehdi ve Deccâle İlişkilendirilmesi Üzerine", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 33 (2012).

Fığlalı, Ethem Ruhi. "Kâdiyânîlik". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 34: 137-138. İstanbul: TDV yayınları, 2001.

Firuzabâdî, Mecidüddin Muhammed b. Yakup. *el-Kâmûsu'l-Mubît*. Beyrut: Darü'l-Ma'rife, 2005.

el-İsfahânî, Ebu'l-Kasım Huseyn b. Muhammed er-Rağıp. *el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'ân*. Kahire: Matbaatu Mustafa el-Bâbî el-Halebî, 1961.

İbn Aşûr, Muhammed Tahir. *et-Tabrîr ve't-Tenvîr*. 30 Cilt. Tunus: ed-Daru't-Tûnisiyye, 1984.

İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmâilç. *Tefsîrü'l-Kur'ân'l-Azîm*. 4 Cilt. Kahire: Mektebetü Darü't-Türâs, Tarihsiz.

İbn Manzûr, Cemaleddin Muhammed b. Mükerrrem. *Lisânü'l-Arab*. 15 Cilt. İran: 1405 h.

- Kurtûbî, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed. *el-Cami' li-Abkâmi'l-Kur'an*, thk. Ebû İshak İbrahim İtfîş, 22 Cilt. Beyrut: Darü'l-Fikr, 1987.
- Mâturîdî, Ebu Mansur Muhammed b. Muhammed. *Te'vîlât-ü Eblî's-Sünne*. thk. Dr. Mücdî Basellûm, 10 Cilt. Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2005.
- Merağî, Ahmed Mustafa. *Tefsîri'l-Merâğî*. 30 Cilt. Beyrut: Daru İhyâu't-Turâs, Tarihsiz.
- Mukâtil b. Süleyman. *Tefsîru Mukâtil b. Süleyman*. 5 Cilt. Beyrut: Müessesetü't-Târihi'l-Arabî, 2002.
- er-Razi, Muhammed b. Ömer. *Mefâtîhu'l-Gayb*. 32 Cilt. Beyrut: Darü'l-Fikr, 2005.
- Şeltut, Mahmut. "Hz. İsa'nın Göğe Yükseltilmesi ve Tekrar Dönüşü". Çeviri: Mustafa Baş. *Dini Araştırmalar Dergisi* 21.
- eş-Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed. *Fethü'l-Kadîr el-Câmiu beyne Fenniyyi'r-Rivayeti ve'd-Dira-yeti min İlm't-Tefsîr*. 1 Cilt. Beyrut: Darü'l-Ma'rife, 2007.
- et-Tabâtabâî, Muhammed Hüseyin. *el-Mîzân fî Tefsîri'l-Kur'an*. thk. Eş-Şeyh Âyâd Bakır Sekmân, 23 Cilt. Beyrut: Dar-ü İhyâi't-Türâsi'l-Arabi, 2006.
- et-Taberî, Ebu Cafer Muhammed b. Cerîr. *Tefsîri't-Taberî*. 13 Cilt. Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2005.
- Tabersî, Ebu Ali el-Fadl el-Hasan bin el-Fadlç. *Mecmau'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'an*. 10 Cilt. Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997.
- Turan, İsmail. *Vucûhu't-Te'vîl fî Esrâri't-Tenzîl*. 19 Cilt. Baskı yeri yok, Tarih yok.
- Yazıcı, İshak. "Kur'an'a Göre Hz. İsa'nın Ref'i ve ilgili Âyetlerin Yorumlarının Tahlili", *Ondukuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20-21 (2005).
- Yazır, Elmalılı Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dilî*. 10 Cilt. İstanbul: Eser Kitabevi, Tarihsiz.